

... iz zemle
zgodbe
jemlén.

**Irena
Šavel**
arheologinja

[Zgodba z naslovnice – str. 16]

Kako lepo je, ko je leto še mlado, ko je vsak naslednji dan lepši in daljši. Tedaj nam prvi, nebogljani cvetek, ki nenadoma pokuka iz zemlje, pomeni več od najdražje orhideje, pripeljane iz eksotičnih krajev. Takšen bo Pén, smo prepričani, ki ga boste lahko utrgali v četrtek po velikonočnih praznikih.

Jaz bi tist'ga ta velic'ga!

Ka si nouri, kakšoga má!

Spolovila

Turbo moda v deželi slovenski deželi ne pozna meja. To je okusil tudi znani dobrovniški podjetnik, LAJTEROV PIŠTA. Pentute pravijo, da je nekoliko pretiraval z reklamo za svoje avtomobilsko podjetje, zato so mu prijatelji vrnili z enako, če ne večjo mero: pred njegovo delavnico so postavili slamnat model z organom, ki bi bil v ponos vsakemu zemljanu. Nežnejši spol v DOBROVNIKU in daljni okolici pa se menda že sprašuje, ali je »zadeva« narejena po meri gospodarja.

Salo na stran: lutka je nastala ob posebni priložnosti, saj sta Lajterova (Pišta in Trezika) postala dedek in babica.

Frbo

Pogodba z damama

(Dvojni) objemi

Jö, kak fajn dekolteja!

Prvi med menedžerji Podjetja za informiranje DEJAN FUJS (na fotki z očali) se je odločil, da bo sprostil sodelavce (in tudi nekatere sodelavke). V ta namen je angažiral ta hip najbolj vroči slovenski »zabavljacici« (ne tudi zajčici), ki bosta v prihodnjem mandatnem obdobju, torej štiri leta, odgovorni za dobro voljo med stalnimi in honorarnimi sodelavci Murskega vala, Vestnika, Venere pa morda tudi Pena. Dami bosta vedno na voljo zaposlenim, dajali jim bosta nasvete, po potrebi pa jih bosta tudi sproščali po daljnovzhodnih ajurvedskih metodah. Pentutarski viri pravijo, da si predvsem moški del Žute kuče že mane roke ...

Komuna obljubila knjižnično pomlad

Čitajmo vsi Suza in mi

Kultura

Regijske investicije ječijo v primežu finančnih težav. Vrli Slovenci nam zgradijo porodnišnico, pa je ne moremo končati. Nato nam postavijo mogočno policijsko zgradbo, ki še vedno sameva prazna. Le malo bolje je s pokrajinsko knjižnico, ki je končno zaživela, čeprav s kroničnim pomanjkanjem denarja. A kot kaže fotka, je mestna občina (v njenem imenu ŠTEFAN CIGAN – s karirasto srca) knjižnici (pooseblja jo direktorica SUZANA SZABO PAHIČ – s prešernim nasmeškom) končno obljubila mirnejše čase in poravnala finančne obveznosti. Že v redu in prav, dodajajo Pentute, težava je le v tem, da žal tako ne mislijo nekaterih drugih pomurskih komunah.

Torte?

LENDAVA je tradicionalno namiznoteniško središče, ki pa se je dolga leta dušilo v mrtvilu slabih rezultatov. Vse dokler krmila kluba ni prevzel EMIL ROŠIČ (na sliki desno od torte). Mnogi so se mu smejali, ko je govoril o državnem naslovu in Evropi. A medtem se je »sprehodil« skozi tretjo pa drugo ligo in tudi v tekočem, elitnem državnem prvenstvu Lendavčani ne poznajo poraza. Še več: pred kratkim so v Mariboru »nabrisali« aktualne državne prvake in prekinili pravcati mit o njihovi nepremagljivosti. Mariborčani pred to tekmo namreč niso izgubili kar 1715 (tisoč sedemsto petnajst) dni. A previdneži še vedno trdijo, da je za torto (in slavje) le še prezgodaj.

frbo

Ne-tortille ...

Brez ROŠIČA mi živeti ni!

Dileme

Obvezno ali ne?

ŠDNGPAK

Mura

Novi kadri za nove čase

Če smo v prejšnjih Pentutah poročali, da se je soboska nogometna prvoligaška ekipa (še!) okrepila z menedžerjema Hanžekovičem in urednico Bavčarjevo, moramo danes zgodbo nadaljevati. Ker v edini prekmurski prvoligaški ekipi niso prepričani, ali bodo prišli skozi gosto sito in rešeto licenciranja, so se odločili za nadaljnjo kadrovske okrepitve. Predsednik SUBAN je imenoval s soglasjem nekdanjega trenerja BLAŽEVIČA (ki ima tudi predsedniško-kandidacijske izkušnje) za revizorko poslovanja nikogar drugega kot nekdanjo novinarko TV IDEA, mladenko MIRJANO. Tatarski viri trdijo, da je prav od nje odvisno, ali bo Mura v prihodnji sezoni nastopala v prvi ali morebiti tretji (celo četrti) ligi SLO-žogobrea.

frbo

Ka pa té poméjní ŠDNGPAK

ŠportnoDruštvoNogometnoGasilskoProfesionalnoAmaterskiKlub!

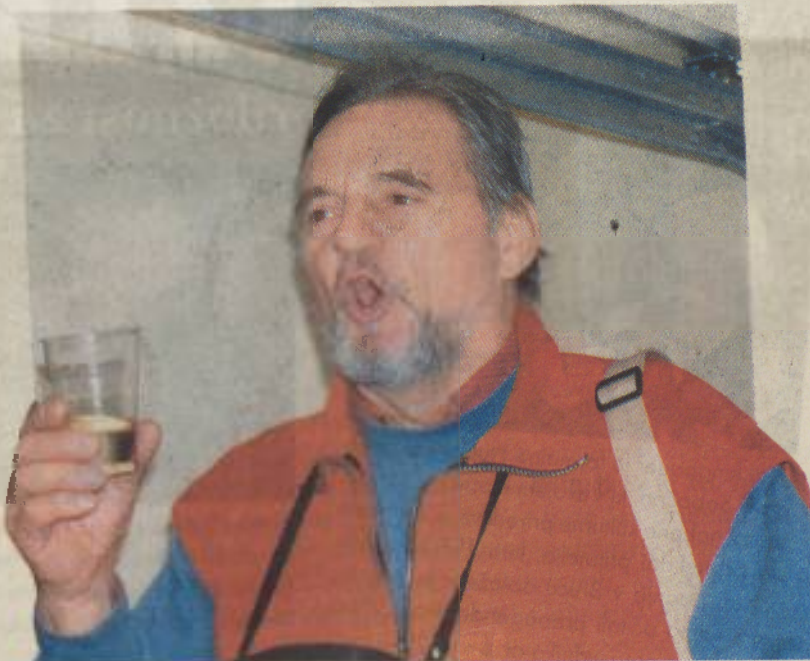
Kdo bo vse to plačal?

Ondan sta se srečala prvi mož MURE, naturalizirani Prekmurec BORUT MEH (mali nižji) in JOŽKO ČUK (bolj levo), ki je na čelu GOSPODARSKE ZBORNICE te države. Menda sta besedovala o vroči temi – obvezni članarini za to organizacijo, ki naj bi bila servis za gospodarstvo. Prvi je seveda manj ZA kot drugi, kako se je debata končala, pa ni znano.

Tekal

Rivalstvo

Sindikata pomurskega dopisništva TV Slovenija je po pentutarskih virih razklan. In to na več načinov – najprej ga tvorijo notranji in zunanji (pridruženi) člani, med katerimi je antagonistično nasprotje, saj prvi plačujejo članarino, drugi pa se zgolj naslanjajo nad blagodatmi sindikalnega življenja.

Snemalci: Montažerjem

Nazadnje pa je udarilo v sredo stroke: legendarna snemalca JOSIP HERMAN (z zmajem) in LADO KLAR (s kupico) sta se resno sprla z malo manj legendarnima montažerjema JERNEJEM VOROŠEM (s klobukom) in BORISOM OMAHNOM (s podprto brado). Jabolko spora je menda sindikalna ozimnica – snemalca kljub nekoliko višji ceni vztrajata pri tisti iz Slovenije (natančneje, iz Kamnika), montažerja pa prisegata na cenejšo, uvoženo iz bližnje nam Madžarske.

Ka se ti zdaj bétate?

žeič

Naš rojak, književnik, filmski scenarist in publicist Branko Šomen se je desetletja »vrtel«^{okrog} trikotnika Zagreb–Ljubljana–Murska Sobota. Iz Zagreba, kjer je živel, je redno prihajal v Slovenijo in je eden redkih, ki je uspeval brusiti ostrino njegovih robov. Lani jeseni je žena Branka dobila ponudbo hrvaške vlade, da prevzame odgovorno mesto v diplomaciji, na hrvaškem konzulatu v Los Angelesu. Izziv tudi za Branka, ki ga je vse življenje vleklo v to filmsko mesto – tam je bil vsaj dvajsetkrat. In zdaj je tam doma. V Soboti pa ostaja sled, zaradi katere bo Branko Šomen vedno njen meščan. Mestni knjižnici v Murski Soboti je podaril svojo knjižnico – vse knjige, kar jih je bilo v Zagrebu, Ljubljani in v soboškem stanovanju. Tu je ostala Brankova soba.

Pred otvoritvijo Brankove sobe v soboški pokrajinski in študijski knjižnici, kjer vse manj diši po novem in v kateri vedno več ljudi sega po knjigi, sta se soboški publiki postavila na ogled darovalec knjig Branko Šomen in njegov veliki prijatelj, pesnik Milan Vincetič, za katerega je medtem v Ljubljani že bilo spisano priznanje in pripravljena nagrada iz Prešernovega sklada, uradno pa tega nismo smeli vedeti in je bil le nominiranec. Povabljen je bil tudi pisatelj Feri Lainšček, pa je bila viroza močnejša od prijateljevega povabila. Ta čas najboljši poznavalec pomurske literarne scene Franci Just je s prijateljima sogovornikoma spletel zanimiv pogovor, ki je nanesele tudi na bolj osebna vprašanja, recimo tisto o muzah, pa sta se mu znala oba zelo spretno izmuzniti. Branko je del svoje izpovedi o časih, ko je bil dvakrat zaprt, ki jo bomo morda lahko kmalu prebirali v njegovem najnovejšem romanu, dokumentiral z vojaško knjižico JLA, v kateri stoji, da ni sposoben za vojaka.

Tekste Šomna, Vincetiča in Lainščka sta prebirala Beno in Vesna.

Direktorica knjižnice Suzana Szabo Pahič je po literarnem večeru Branka in obiskovalce povabila v sobo, kjer žal ni prostora za vseh okrog 6000 knjig, med katerimi je največ poljske, češke, hrvaške pa tudi angleške in slovenske literature.

Izbor najzanimivejšega po je na ogled in branje, in eno steno zasedajo glasbeno ploščice, med katerimi prevladujejo šansonci in ciganske pesmi z vsega sveta. Zanimiva soba, v kateri je Branko najprej povabil ženo Branko, dobro razpoložena direktorica Szabo pa ni skoparila s toplimi besedami za vane. Pika na i je bila šopek cvetja.

Brankova soba

... in priložnost za klepet s Sobočani in drugimi prijatelji

Rudi Ringbauer je formalno Ptujčan, sicer pa pravi Sobočan, ki v svojem mestu ne zamudi skoraj nobene kulturne prireditve. Z Brankom sta od nekdaj prijatelja, leta 1963 sta bila zaradi pisanja v Brucu obtožena in zaprta, ker so jima očitati propagando proti državi, ter žaljenja predsednika države in JLA.

Branko Šomen s Tanjo Pirš (v sredini) obuja spomine na delo v otroški in mladinski redakciji Radija Slovenija. Prisluškovali sva novinarka Televizije Slovenija Jasna Tepina (levo) in Irma Benko.

Brankovo dejanje je bilo deležno zahval številnih Sobočanov, med njimi tudi (od leve) Geze Farkaša, načelnika soboške Upravne enote, Ivana Gerenčerja, novinarka Dela, in dveh upokojencev – Branka Miholiča in Ernesta Ebenšpangerja.

Branka Šomen je in bo z domačo pokrajino povezovala tudi ime umetnostnega zgodovinarja Janeza Balažica. Ko je le bila priložnost, sta razpravljala o umetnosti in tukajšnji preteklosti ter odpirala še neodkrita skrivnosti. Škoda za vedenje o naši zgodovini, saj bodo poslej takšne priložnosti redke.

Branko Šomen redno piše za Pen. Tudi poslej bo, samo na novi računalnik bo tipkal. Na tistega v Zagrebu pa je k članku v tej številki pripisal:

To je zadnji tekst, ki sem ga napisal na svojem računalniku, preden ga odpeljem v Ljubljano in ga podarim hčerki Raši. Tako se počasi, po koščkih poslavljam od svojih pomagal, knjig, znancev in najdražjih. V torek bom prišel še v Soboto, da preberem govor ob slovenskem kulturnem prazniku in v sredo postorim še nekaj konkretnih stvari: izročim ključke maminega stanovanja, grem na pokopališče, te povabim na kosanje pire... in zbogom. Ne maram slovesov, kajti v življenju se tako in tako kar naprej poslavljamo, odhajamo, zapuščamo svoje znance in oni zapuščajo nas ...

Irma B.

Jure in Nataša

Če bi ta večer Branka Šomen vprašali, kdo je njegov prvi častni gost, bi zagotovo rekel: Milan Vincetič, saj bo vendar dobil nagrado Prešernovega sklada. »Če kdo, mu jo jaz res iskreno privoščim. Odlični pesnik je,«^{pa} je res povedal. Milan v klepetu s soboško podžupanjo Nadjo Milošević.

Branko Šomen je ob svojih romanih, strokovnih tekstih in filmskih scenarijih napisal tudi nekaj odličnih popevkarskih tekstov. Zato, in ker ima Sobočanka, kiparko Ireno Brunec, je na otvoritvi njegove sobe prišel tudi Tomaž Domicelj.

Iz govora Sobočanom na kulturni praznik pred odhodom v Ameriko

Dr. France Prešeren nas je naučil uporabljati besede zveneče, kulturno, svetovljansko. Mi se moramo zato še dalje vesti samozavestno, svetovljansko. Kajti mi smo majhen narod. Ko me je prijatelj v Los Angelesu, ki ima devet milijonov prebivalcev, glavna ulica Sepulveda pa je dolga 145 kilometrov, vprašal, koliko nas je Slovencev, in ko sem mu odgovoril, da dva milijona, se je zamislil, nato je rekel: ali bi se lahko tudi jaz včlanil v ta privatni golf klub!

Iskreno vesela in iskreno žalostna obenem pa je bila na petkov večer, 4. februarja 2005, njegova mlajša hčerka Raša. Z očetom se izjemno dobro razume in najlepši trenutki druženja so povezani prav s Soboto.

Posnetek za slovo od Sobote: od leve hčerka Raša, Branko in Branka Šomen, žena pokojnega dr. Ota Norčiča Nada ter starejša hčerka Matijana in vnukinja Alja (mlajša Nika je ostala v Ljubljani). »Ampak v Soboto še pridem, saj se v mestnem hotelu lahko kar preprosto prespi. Prav kmalu bom imel v Ameriki svoj računalnik, internet in mobilni telefon. Blizu bom. Tudi za Pen bom pisal.«^{Kakaj bi se torej sploh poslovil?}

In znova Amerika, znova Los Angeles, tokrat ne več kot naključni turist, novinar na podelitvi oskarjev, marveč kot začasni prebivalec Hollywooda, pisec scenarijev po naročilu. Živim v hotelu, dokler s soprogo, ki je postala hrvaška konzulka za kulturo in turizem, ne najdeva stanovanja nekje med Santa Monica, Westwoodom in Beverly Hillsom. V bližini sem odkril trgovino, antikvariat z orožjem, predvsem samokresi, starimi kolti in drugo smrtonosno navlako. Zagledal sem se v izložbeno okno in se spomnil vseh tistih kavbojskih filmov, ki smo jih gledali v soboškem kinu, ta je bil v takratnem in sedanjem soboškem gradu, poirali z očmi in ušesi ter se potem na različnih dvoriščih in parku igrali kavboje in tolovaje ali žandarje. Z lesenimi puškami, ročno izdelanimi samokresi. Tu, v Ameriki, so bili ti spopadi resnični, posneti na filmih, za vselej vtisnjeni v naše otroške in mladostne betice.

Revolveraši

Se spominjate scene iz filma Točno opoldne?! Glavna ulica na ameriškem Zahodu, prazna in prašna, z meščani, ki so se poskrili po trgovinah, salonih, brivnicah, in skozi okna gledali človeka, ki sta stala na ulici, eden je bil bandit, drugi je bil šerif. Nekje je zahrzal konj. Ropar, razbojnik je posegel po samokresu, pripetim za pas, vendar je bil šerif hitrejši. Odjeknil je strel, razbojnik je mrtev padel v prah. Iz hiš so previdno, bojazljivo prišli meščani. Pravica je enkrat zmagala!

Od takrat smo videli več sto ameriških filmov, v katerih so nastopili revolveraši. Dvoboj s samokresi je bil pogosto zaključna scena v mnogih filmih, stripih, legendah o samokresarjih in Divjem zahodu. Ta je resnično obstajal in re je bil divji. Ko se je končala državljanska vojna med Severnim in Jugom, torej po letu 1865, so bili puške in samokresi in hitri konji edino sredstvo za »dokončno sporazumevanje«.

V tem času je na tem območju, zahodno od reke Misourij v najrazličnejših spopadih, pretepih, razbojniških vlogah, revolverjskih dvobojih in streljanju iz zasede umrlo nekje od dvajset do trideset tisoč ljudi. Središče, osrednja oseba teh spopadov, je bil revolveraš, človek, ki je znal ravnati s samokresom bolje in hitreje od drugih, pri čemer niti ni bil telesno močnejši od nasprotnika. Iz njih so se izluščili pravi revolveraši, profesionalci, ki so postali, zahvaljujoč legendam in domišljavi pisateljem, pomembnejši od tisoč priseljenih, trgovcev, inobrnikov, graditeljev železniških prog na Zahodu, kočijažev pošt-nih kočij in varuhov reda na Divjem zahodu.

Bili so tukaj spopadi med gonjači ovac in farmarji, ovčarji in kravarji. Slednji niso dovolili ovčarjem, da pasejo v nižinah, kjer je potem zmanjkalo trave za velike kravje črede. Ovčarji pa so potovali po tisoč in več kilometrov v kraje, kjer so bile železniške postaje, kot na primer v Dodge City, Abilene ali druga »živinska« mesta, ki so kot gobe rasle ob železniški progi.

Tu so se ovčarji in kravarji srečali s kavboji, v glavnem tistimi iz Teksasa, in spopadi so se lahko začeli. Mesta v prerijskih pustinjah so bila privlačna tudi za

profesionalne kvartopirce in kockarje, zemljiške spekulante, trgovce, ki so Indijancem prodajali »ognjeno vodo«, oni pa njim »dišečo travo«, tobak. Takrat se je pojavila misel, ki jo je vredno zapisati: »Bog je ustvaril različne ljudi, nekateri so visoki in močni, drugi so nizki in slabotni, no polkovnik Colt jih je vse izenačil.« In res, odkar je Samuel Colt patentiral samokres z avtomatskim premikom cilindra s petimi naboji (kasneje šestimi), ki so bili lahko sproženi drug za drugim samo v nekaj sekundah, je imel prednost tisti, ki je (čeprav je bil fizično slabši) spretnjeje uporabljal samokres. Coltov samokres je omogočil pojav revolverašev.

»Zahodni kodeks« je bil zelo preprost: če je nasprotnik potegnil samokres prvi, drugi pa bil urnejši in ga je ubil, to ni bil umor, marveč samoobramba. Najbolj znan revolveraš na strani zakona je bil divji Bill Hickock, ki ga imajo mnogi za najspretnjšega in hitrega strelca v zgodovini ameriškega Zahoda. Nosil je dva samokresa, ki ju je izvlekel s prekrizanimi rokami. Bil je lovec na bizone, spremljevalec pošt-nih kočij in kockar. Leta 1889 je postal šerif v Abileneu, podivjanem »živinskem« mestu, in do konca svoje kariere je pobil več kot štirideset ljudi. Njega je seveda ubil neznanec: streljal mu je v hrbet, ko je sedel za kvartaško mizo. Slavni Wyatt Earp je bil šerif v treh »vročih« krajih, v Dodge Cityju, Wichti v Kansasu ter v Tombstoneu v Arizoni. V tem slednjem mestu je prišlo do

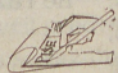
bitke oziroma obračuna pri O. K. Corralu, v katerem so Wyatt in njegova brata Virgil in Morgan ter slavni revolveraš Doc Hollyday razbili bando Clantonovih. O revolverašu Jesseju Jamesu govori legenda kot o ameriškem Robinu Hoodu, kot o junaku, ki naj bi jemal bogatim in dajal siromakom. Resničnost pa je bila manj romantična, kajti nikomur ni podaril niti centa, najmanj siromakom, kajti kar petnajst let je s svojima bratoma napadal ter ropal vlake in banke, celo siromasne farmarje.

Eden od mnogih, ki je svoj kolt posojal bogatim rančerjem, je bil William Boney, znan kot Billy The Kid. Ko ga je leta 1881 kot težkega zločinca iz zasede ubil šerif Pat Garrett, je bil star enaindvajset let – a do takrat je prav tako ubil enaindvajset ljudi.

Tako se je uveljavil na Divjem zahodu samokres, znan kot kolt, in tako so v legende vstopili njihovi nosilci: eni so z orožjem branili zakon, drugi so ga kršili, vse pa so pokosile krogle iz samokresov, kakršne še danes nosijo teksaški kavboji ali pa jih lahko vidite v ameriških zastavljalnica, trgovinah z orožjem. Otroci pa si še zdaj povsod po svetu za pusta radi obešajo pocinkane, »posrebren« kolt okrog pasu in tako obujajo spomine na pravo preteklost in ameriške legende.

MADE IN USA

Branko Šomen

RAZMIŠLJANJE

Jože Vild
upokojenec

Prijeten klic, znan glas me je povabil na strani PEN-a, v kolumno. E, ha! Svojo novinarsko pot sem začel že davnega leta 1947. Takrat sem postal lastnik novinarske kartice dnevnika Ljudska pravica. Kartica mi je dajala pravico prednostnega in brezplačnega telefonskega pogovora na pošti, ko sem poročal v ljubljansko uredništvo. Vestičke, novice, pisal sem članke, literarne reportaže. Od tedaj bo kmalu minilo 60 let. Sedaj sem že enaindvajsetletni upokojenec. Tudi pozabljen starostnik in tudi kolumna mi ješla iz spomina.

Sedaj jo pišem, kolumno. Časopisni stolpec. Po želji, na povabilo in po lastni tematski izbiri. Pišem. Nekaj bo le nastalo. Tisto, glede pozabe, me ne vznemirja. Današnji pozabiti je povsem običajno. Pozabljajo politiki, ministri, oblastniki, poslanci in še mnogi dušebrižniki. Torej: to smemo tudi upokojeneci. O marsičem, kakor pač nanese. Očitek, da nam ostajajo v spominu le pokojnine, s katerimi obremenjujemo gospodarstvo, nas pač spremlja. Še posebej, ko se pri izplačilih pojavljata plus ali minus. Takrat da smo upokojeneci najbolj aktivni. Toda to ni greh, saj tako razmišljajo (za čim večji plus!) tudi vsi domači novodobni bogataši: za čim bogatejše preživetje! Pozabljajo pa na mizerne plače »svojih« zaposlenih. Pa

Spomin in čas

kaj, saj je vse povsem naravno, zakonito. Razmišljanja in primerjave pa so vsem dovoljene.

Pa dovolj o tem. Moja pisarija nastaja v mesecu, ki ga vsako leto namenjamo slovenski kulturi. Se ve, kar najbolj praznično. Prešernov mesec je tudi čas priznanj kulturnikom. Na vseh ravneh. Letošnje državne »Prešernove« so zajele tudi dvoje prekmurskih imen: Natašo Matjašec in Milana Vincetiča. Čestitke obema! Enako vsem nagrajencem v Mestni občini Murska Sobota. Še posebej mladim. Starejši se težko otresemo stereotipnih navad v presoji delovanja mladih v sedanjih družbenih procesih, ko drugačnost doživljajo tudi obče človeške vrednote. Kaj radi pozabimo, da smo bili tudi sami nekoč mladi. Pozabljamo, da mladi v svojih snovanjih vedno iščejo neizhono pot! Zato je (ali bo?) najlepše darilo mladim prav v tem času javno zaznavno razmišljanje o prostorskih rešitvah za dejavnosti mladih v Murski Soboti.

Kulturne dejavnosti so žive tudi med upokojenci. Tudi soboško društvo išče svoj PROSTOR pod soncem. Ne za urad, (1.700 članov), ki tudi mora delovati, temveč za dejavnosti, ki starostnikom pomenijo čilost in veselje do življenja. Prostor, ki ne bo najprej gostinski.

Tudi kolumna PEN-a ima svoj prostor, zato moram končati. Knjižničarji Pokrajinske in šudijske knjižnice v Murski Soboti so ob knjižnem darilu uredili Brankovo sobo v prostorih PIŠK-a. Vse lepo in prav. Tudi sam cenim pisatelja, pesnika, darovalca in prijatelja Branka Šomna. Nelagodnost pa me prevzame, ko razmišljam o sto in stotisočih knjig, ki jih je v svoji ustvarjalnosti podaril slovenski kulturi veliki slovenski pisatelj, naše prekmurske ravnice sin, ki pa nima v prekmurski metropoli nobenega spominskega obeležja. Pač: prebivalci Pušče, sedaj tudi krajevne skupnosti, so po njem v svojem naselju poimenovali ulico.

Časi se spreminjajo in ljudje z njimi. Ali je to izrekel grški modrec v davni preteklosti ali ugleden Rimljan, se ne spomnim več. Razmišljam pa, da posodobljen izrek ne bi zgrešil, če bi se glasil: Ljudje se spreminjajo in časi z njimi!

Samo Lendavčani bodo premalo za poln kulturni dom

Ko sem se pripravljala, da naredim intervju z direktorico Zavoda za kulturo in promocijo Lendava, da bo bolj razumljivo: lendavske kulturne dvorane, Tanja Simonka, sem bil na neki način žrtev stereotipa: dekle iz stare in ugledne lendavske družine, diploma iz umetnostne zgodovine in avtorja lendavske kulturne dvorane arhitekta Imreja Makovca, druga diploma iz etnografije o intelektualcih med pripadniki madžarske narodnosti ...

Tanja Simonka, netipična direktorica

»Nekateri v lendavskih političnih in kulturnih vrhovi so vas očitno vnaprej določili, da prevzimate ta veliki projekt?« sem se zagnal vanjo.

»Ojoj, potem bi ždela po diplomu doma in brezposelna skoraj tri leta?« se

nasmeje vame. »Ni bilo tako preprosto. Prišla sem domov s študija, z diplomom umetnostne zgodovinarke in etnologinje, dela zame pa ni bilo. Nekaj časa sem honorarno poučevala, potem pa sem postala kustosinja v galeriji v lendavskem

gradu. Pa tudi ni šlo gladko.«

»Ampak ko je bil kulturni dom po dolgih letih končno dograjen, ste brez velikih težav postali njegova direktorica?«

»Ne, tudi tu vas moram razočarati. Ko so vsi potencialni kandidati dvignili roke od projekta, so me vprašali, ali bi kandidirala.

Imela sem dva dni za odločitev. In ker sem se tam v gradu počutila rahlo odloženo in utesnjeno, sem se prijavila. Zdaj sem padla not. In sem polna adrenalina, vznemirjenosti, ja, uživam.«

»Dom so gradili maratonsko dolgo. Mnogi še danes dvomijo, ali je njegov sedanjí koncept pravi. Da bi moralo biti več manjših dvoranic za lendavske in druge kulturne ustvarjalce. Kjer bi lahko tudi kaj dajali v najem in na ta način skrbeli za njegovo vzdrževanje.«

»Zdaj ga imamo takega, kot je. Meni je pomembno zapolniti ga s tako vsebino, da bo pritegnila Lendavčane, pa ne samo njih. Veste, koliko je bilo in je še skeptikov, češ kako neki vam bo uspelo na predstave, koncerte, prireditve privabiti po štiristo obiskovalcev, ko pa jih doslej v Lendavi skoraj nikoli ni bilo več kot sto. Zdaj že od otvoritve naprej uspevamo bolj ali manj napolniti dvorano, prodali smo dvesto petdeset madžarskih in tristo petdeset slovenskih abonmajev in vsaj v začetku mislim, da dvomljivci vendarle niso imeli povsem prav. Seveda pa je jasno, da samo od Lendavčanov ne bomo mogli živeti. Jaz resno računam na reden obisk ljubiteljev kulture iz vsega Pomurja in iz bližnjih krajev na Madžarskem.«

»Vaša formalna izobrazba, umetnostna zgodovina in etnologija, vam v sedanjí funkciji kaj dosti ne koristi.«

»Seveda je vodenje kulturne dvorane posel druge vrste. Ustanovitelji Zavoda za kulturo in promocijo Lendava so trije: občina Lendava, Pomurska madžarska narodnostna samoupravna skupnost in njena lendavska skupnost. Program sestavljamo skupaj z Zavodom za kulturo madžarske narodnosti in ZKD Lendava pa tudi od zunaj prihajajo programske pobude, od nas treh zaposlenih pa je odvisna njegova realizacija. Denar za vzdrževanje je problem. Občina je svoj lanski delež poravnala, kulturno ministrstvo kljub obljubi ne. In če se vrnem k vašemu vprašanju: zdaj sem direktorica, menedžerka, organizatorica, predvsem pa tista, ki si nobene predstave

ne ogledam iz dvorane, ampak sedim zgoraj na pomožnem stolu, čisto brez tehnike, in se začnem umirjati šele, ko začno obiskovalci zapuščati dvorano. Problem pa je seveda, da smo trije premalo.«

»Je težko vzpostavljati stike s lokalnimi, izvajalci, ki jih želite gostiti v vaši dvorani?«

»Že ko sem hodila v gimnazijo v riboru pa potem med študijem v Ljubljani in med enoletnim absolventskim vanjem v Budimpešti sem požirala gledališče, vse vrste kulture. Tako sceno kar dobro poznam. Moram pa reči, da nas vedno pogosteje poiščejo izvajalci sami. Seveda se ubadam problemom, ki pesti tudi veliko večjih starejših dvorane: da namreč ne moremo vedno ustreči vsem zahtevam izvajalcev, ki so seveda zelo raznovrstni. Ob največjih dogodkih doslej, denimo, certu slovenskih filharmonikov, problem primerne osvetlitve not. Z drugimi voljo pa se da vse probleme rešiti.«

»Petek, sobota zvečer. Profesionalni kulturniki imate takrat največ obiskovalcev. Mala Zala, stara tri leta in pol, pa ni. Štefan pa čez teden v Budimpešti?«

»Se da. Štefan prihaja ob koncu tedna domov in imava tako čas povsem za se. Mislim, da sva z Zalo dovolj časa skupaj, da se posvečava druga drugi, in sicer ritem, konektedenski paketi, kot ga imamo in ga edinega pravzaprav potrebujemo, za vse tri ravno pravi.«

»Odmisliva zdaj službo! Kaj pa mislite, izobrazena Lendavčanka počne, ko ni razpeta med kulturno dvorano in družino?«

»Tega zadnje čase pravzaprav ni. Vse je podrejeno natanko njima dveh. Ampak se ne pritožujem. Našla sem se tej službi, uživam. Še bolj pa uživam v malo Zalo.«

»Tanja Simonka, če bo projekt kulturni dom Lendava propadel zaradi pomanjkanja denarja, če bi nenadoma usahnilo zanimanje za program, bi to šlo za osebni poraz?«

»Ne bo propadel. O tem sploh ne razmišljam. Seveda je naša naloga, da skrbimo za privlačen program, da bomo imeli dvorano vedno dovolj polno. Dobimo vsaj še dva sodelavca, enega bo specialist za marketing in ki bo skrbel za to, da bo med obiskovalci še več ljubiteljev iz vse severovzhodne Slovenije, Madžarov iz Madžarske in še koga, da pa za pomoč pri tehničnem delu. Da bo program, kar se tiče njegovega slovenskega in madžarskega dela, toliko uravnotežen, da ga bodo ljudje vzeli za svojega. Ampak ne, o tem, da bi propadel ne razmišljam.«

Marjan Dorn
Natalija Juhov

Zgodba o bratih – Jože in Anton Štihec

»Ko sva z bratom Jožetom odšla na študij v Ljubljano, on nekoliko prej kot jaz, so naju starši doma zelo pogrešali. Moram povedati, da sem jih razumel. Še najbolj, ko se je moj brat odločil, da bo kot mlad raziskovalec in nato poznejši doktor ostal v prestolnici, mene pa je vleklo nazaj v pokrajino ob Muri.« je ob začetku našega pogovora za današnjo številko Pena povedal o sebi in svojem bratu, ki je izredni profesor na Fakulteti za šport ljubljanske Univerze. soboški župan Anton Štihec, univ. dipl. inž. gradbeništva.

Srečanja na daljavo

Ceprav ju loči tistih slabih dvesto kilometrov, kolikor je med Mursko Soboto in Ljubljano, ostajata še vedno zelo navezana drug na drugega. »Ceprav si vsi prizadevamo, da bi čim hitreje zgradili avtocesto do Ljubljane, nama pri sedanjih vsakodnevnih stikih pomaga predvsem računalniška tehnologija,« smo izvedeli od soboškega župana. Računalniški programi za sporočanje in pogovor ter internetna povezava jima omogoča, da se slišita skoraj vsak dan, v svoj pogovor pa včasih vključita tudi druge sogovornike, predvsem

tako imenovani nočni tip študenta. Drugi so namreč raje vstajali zgodaj zjutraj in ponavadi študirali pred odhodom na predavanja.

Bratska pomoč

Jože in Anton Štihec sta med študijem pomagala drug drugemu. Anton je priskočil na pomoč bratu, ko je ta pisal diplomu. »Jože je našel poklic, ki ga res veseli. Poleg tega je v njem združil šport in računalništvo. V prostem času je namreč zagrizen računalničar. Njegovo diplomsko delo je bilo

Za posebne priložnosti si je bilo treba že v mladih letih včasih zavezati kravato.

V »študentu« smo imeli prekmursko nadstropje

Ko so še igrali košarko, se jih je v enem avtomobilu peljalo osem potnikov.

prijatelje, da skupaj posedijo ob večernem pogovoru »na daljavo«. Poleg tega srečanja niso omejena samo na »računalniško« območje. Najmanj enkrat na mesec pride Jože z družino domov in takrat se ponavadi ob nedeljah dobijo pri Štihecih v Rakicanu. Obe družini imata po enega sina in po eno hčerko. »Starejši takrat ponavadi v toplejših dneh sedimo na terasi in debatiramo, najina sinova sta seveda oba takoj za računalnikom, hčerki pa imata spet svoje teme. Poleg tega brat vedno pripelje iz Ljubljane tudi svojega psa, in ker imajo tudi Štiheci svojega družinskega ljubimca, se obisk pogosto konča tudi s kakšnim pasjim sprehodom,« je povedal Anton Štihec.

Nova soba

Ob takih srečanjih pogovori nanesejo tudi na spomine na nekdanje čase, na čase otroštva, mladosti, na čase študija. »Nikoli ne bom pozabil tistega nadstropja v študentskem domu v Ljubljani, kjer smo bili sami Prekmurci in kamor sem se preselil, ker moja prva soba v »študentu« ni bila popolnoma primerna za bivanje. Ob mojem prihodu v Ljubljano so bile namreč skorajda vse sobe zasedene. Komaj sem dobil prostor pri enem od starejših študentov, vendar je bila tista soba zelo zaprta, saj so v njej ležali časopisi, ki so bili stari skoraj dve leti, vsepovsod je bilo po dva metra prahu. Ko je Jože zamenjavo in namestitev drugje. Uredil je, da sem se preselil v »omnjen« nadstropje, kjer so bili sami Prekmurci,« se je spominjal Anton Štihec. Kadar je bil čas za zabavo, so se v študentu zabavali, kadar pa je bil čas za učenje, so se učili. Mimogrede, to je bil tudi idealen kraj, kjer se je človek lahko naučil igrati tarok,« se je nasmehnil Anton Štihec. Študiral je gradbeništvo in bil je navajen, da se je učil predvsem ponoči. Nekateri so ga zato čudno gledali, saj niso razumeli, da je bil

povezano s smučarskimi skoki, z računalniškim programom in matematičnimi izračuni. Na smučarski skakalnici smo postavili kamero, ki je naredila trideset oziroma štirideset fotografij v sekundi, nato pa je brat naredil računalniški program, ki je na podlagi odnosa, kotov, položaja pet, kolen in bokov skakalca izračunal daljavo, ki jo bo skakalec skočil. Ta program je kasneje še izpopolnil z lutko, ki je simulirala različne položaje pri odzivu oziroma odskoku. Jaz sem mu pomagal pri matematičnih izračunih, kot je na primer izračun prostega pada in podobno. Kasneje sva naredila enake izračune še za košarko, in sicer za met žoge na koš,« je razložil Anton Štihec. Tudi njegova diploma je bila povezana z računalniškim programom, in sicer za optimizacijo izdelave betona.

Jože je bil tudi tisti, ki je imel prvi pri hiši računalnik. Oba brata sta si namreč sama služila za šolanje. Delala sta tudi kot košarkarska sodnika in opravljala druga občasna študentska dela, na primer vnašala podatke v računalnik. Vedno, ko je Jože zbral dovolj denarja za nakup novega

računalnika, ker je pač potreboval zmogljivejše delovno orodje, je Anton »podedoval« stari računalnik. »Moram povedati, da sem tudi jaz postal računalniški navdušenec. Začel sem programirati, pisal sem v clipperju. Za programiranje procedure, ki bi povzročila prikaz padajočega menija, sem potreboval skoraj dobre tri mesece. Ko sem končal in poslal Jožetu v pregled in mu povedal, koliko časa sem potreboval za programiranje, sem sicer dobil nazaj tudi pohvalo za dobro opravljeno delo, vendar je bil zraven še bolj za šalo kot zares pripis, da bi lahko to naredil tudi v veliko krajšem času in s samo tremi računalniškimi ukazi, če bi pogledal v eno od računalniških knjižic,« smo še izvedeli od našega sogovornika. Jože je namreč eden tistih, ki vedo, da vseh stvari ni treba izumljati na novo. Že v študentskih časih je bil naročen na vse mogoče knjižice, ki so ga obveščale o novostih v računalništvu. Celotno sam je navezal stike z računalniškimi programerji v Združenih državah Amerike.

Časa ni nikoli dovolj

Jože je v prostem času napisal tudi vse računalniške programe za podjetje, ki ga je imel Anton pred nastopom županske funkcije. Anton pa se še zdaj spominja, kako je ob prihodu na svoje delovno mesto pripravnik na Upravni enoti Murska Sobota v programskem jeziku clipper napisal program za izdajo gradbenih in lokacijskih dovoljenj, da sodelavkam ni bilo več treba tipkati na navaden pisalni stroj vsakega dovoljenja posebej. »Zdaj pa za programiranje ni več časa,« je povedal sedanji soboški župan. Časa zmanjkuje tudi za šport, ki ga je bilo včasih pri Štihecih več. »Najprej sem igral nogomet. Trenirali smo pri nogometnem klubu Mura in takrat sem bil še tako majhen, da so mi najmanjše nogometne hlače segale do gležnjev. Nato smo se posvetili namiznemu tenisu, atletiki in na koncu še košarki, ki sem jo igral od šestega razreda osnovne šole do tretjega letnika študija. Pomurski študenti smo imeli celo svojo ekipo in se udeleževali tekmovanj. Še zdaj ne morem pozabiti dogodka, ko se nas je v enem avtomobilu peljalo kar osem ljudi na košarkarsko tekmo. Zdaj pa ostaja čas samo za tenis, ki ga igram ponavadi s svojim sinom, pa tudi naše konstitucije niso več takšne kot nekoč,« se je nasmehnil Anton Štihec.

Podobnost ali razlika

Brat pa prav nasprotno zaradi svojega poklica še naprej ostaja na športnem področju. »Ker sva si z bratom podobna, se je že zgodilo, da me je kateri od njegovih študentov zamenjal z njim in me pozdravil kot profesorja na fakulteti za šport, pa tudi bratu se je že zgodilo, da ga je kateri od politikov ali gospodarstvenikov nagovoril z mojim imenom. Le moja žena Marina pravi, da si po videzu sploh nisva podobna,« je razložil Anton Štihec. Brat Jože ga je podprl in mu pomagal tudi pri županski kandidaturi. V zadnjem obdobju so njuni stiki še intenzivnejši. Popolnoma zaupata drug drugemu. In ker živimo v sodobnem svetu modernih tehnologij, postajajo tudi fizične razdalje med kraji vse bližje, če ne že zaradi prometnih povezav, pa zaradi informacijske internetne avtoceste, prek katere se bosta brata morebiti srečala tudi nocoj, tako kot vsak dan.

dr. Jože Štihec, izr. prof. za predmetno področje pedagogike in didaktike športa

Anton Štihec, župan Murske Sobotice, univ. dipl. inž. gradbeništva

LEGENDE

»Muzika začetek ma,

Joseph Maria R.

To je bil stavek, ki ga je Miška menda velikokrat povedal. Besedica »končetek« je sicer bila njegova, toda ni nihče spraševal, kaj bi naj pomenila. In res, glasba nima konca, nima mej, tako kot jih ni imel zven cimbal, ko je za njimi sedel Miška, ki mu je bila glasba poklic in ljubezen.

Rodil se je leta 1920 v Vanči vasi verjetno kar z glasbo v ušesih in glavi, saj je bil oče vodja znamenite instrumentalne bande Baranja, ki je pred vojno igrala tudi na Bledu, kjer jo je nekoč poslušal sam kralj Aleksander. Oče se je tudi pravilno odločil, ko ga je, z desetimi leti, dal v uk v Čakovec, k mojstru Šipošu. Tam si je pridobil srednješolsko glasbeno izobrazbo. Najprej je moral igrati le po notah, Šipoš mu improviziranja ni pustil. Kaj kmalu se je spoznal z beltinskima Kociproma in tako je njegova glasbena ustvarjalnost že od rane mladosti potekala po dveh linijah: bil je profesionalni glasbenik, ko si je z glasbo za ples služil kruh, in bil je folklorist, ko je igral za dušo.

Soprogga sta se spoznala daljnega leta 1952 v ljubljanskem Nebotičniku. On je tam igral, Marica je bila tam natakara. Ona je že tam delala, ko je prišel. To so bili lepi časi, se zdaj spominja Marica, ko sediva v nedeljo popoldne v prazni gostilni – ob nedeljah je gostilna za goste zaprta – in si ogleduje stare fotografije. Tja so takrat prihajali fini gospodje. Razni profesorji in zdravniki. Zvečer so po navadi radi prišli tudi prekmurški študentje. Takrat je bilo malo bolj veselo ... Miško je v »Raufnku«, kot so pravili kavarni v nebotičniku, igral dve sezoni. V Prekmurje pa sva se vrnila leta 1958, ko je začel igrati v kavarni Central. V stari Faflikovi kavarni je bilo najlepše, zavzdihne Marica ...

Posredovalec ljudskega izročila

Cimbalist **MIŠKO BARANJA** je vodja istoimenske skupine, ki bo v torek, 10. marca ob 20. uri, nastopila v Viteški dvorani Križank v Ljubljani. Banda Miška Baranje spada med redke skupine, ki se še ukvarjajo z ljudsko glasbo, na tokratnem koncertu pa se bo predstavila z drugo skupino – Bando Kociper – Miško Baranja. Ta je na lanski Drugi godbi imela izredno lep uspeh. Baranja je takrat dejal: »Moram reči, da sem se v Križankah na Drugi godbi 1986 kar začudil, da je mladina tako dobro sprejela našo glasbo. Najbrž je je željna. Zmenjeni smo bili za pol ure, igrali pa smo uro in pol.« Miško Baranja se je cimbele začel učiti z desetimi leti. Kupil mu jih je oče, njegov prvi učitelj pa je bil »uvo-

Največ zaslug, da sva z Miškom odprla gostilno, ima verjetno takratni politik Peter Vujec. On ga je največ spodbujal in mu je tudi uredil začetne kredite pri Gospodarski zbornici v Ljubljani. Pozneje je veliko pomagal Jože Podlesek z občine. Začetki so bili težki, vendar sva plačala vsak obrok. Miška so imeli gostje radi. V kotu sobe za goste je imel cimbele, in če si je veselo omizje zaželelo glasbe, je Miška zaigral, ne da bi pričakoval plačilo. Gostilna je bila znana po dobri kuhinji v vsej Sloveniji, najbolj pa je bil znan naš bograč. Znani ljudje so se ustavljali v gostilni. Nekoč, Miška je že umrl, se je ustavil Sanji Vlaj, ko se je peljal z zdravljenja v Moravskih Toplicah. »En špricer spijem, čeprav ga ne bi smel,« je rekel, »za Miško!« Zdaj je vse minilo. Bili so si dobri prijatelji. Drug brez drugega niso mogli. Skoraj vsi tisti ljudje so že umrli. Miške ni več, tistih ljudi ni ... Miška in njegove cimbele so utihnile na kresni dan leta 1993.

Spomini

Milan Kreslin, Beltinci

Miška sem spoznal na pobudo sina Vlada. Že ob prvem srečanju je naredil name zelo pozitiven vtis. Deloval je kot oseba trdnega značaja, vsesplošnega znanja in kot avtoriteta bande. O tem sem se pozneje lahko prepričal, saj sva se med čakanjem na nastop ali na potovanjih velikokrat pogovarjala o gospodarstvu, glasbi, politiki, kulturi in celo o športu. Po vsaki vaji pri njem doma nas je pogostil s kako pijačo, večkrat pa je še sledila glasba za dušo pozno v noč, ko je bila gostilna že zaprta.

Zelo rad je imel svoja dva nečaka in jima je z naših potovanj zmeraj prinesel darila. V spominu mi je ostal dogodek, ko smo gostovali v Bovcu ob 800-letnici mesta in se k njemu domov, v Nemčavce, vrnili okrog šestih zjutraj. Čeprav smo bili utrujeni, saj smo bili na poti več kot 24 ur, je gospod

Miška odklenil gostilno in nas vse povabil na pijačo. Vsakemu je natočil po želji in se ojunail z besedami: »Dečki, žedni mi pnete šli domov!« O dogodku na letališču Albertvilu leta 1992, ko smo nastopili v kulturnem programu na zimskih olimpijskih igrah, mi je pripovedoval Vlado. »mlajši« smo potovali z avtobusom, Vlado in Kocipri pa so potovali s poseljenim letalom skupaj z našimi politiki: Peterle, Kacinom itd. Na letališču so jih pričakovali predstavniki ZOI. Do letalskih stopnic je bila potegnjena rdeča preproga. Naslednji muzikanti, kot so bili silni, in ker so bili po najstarejši, so se prvi spustili po stopnicah. Oni spodaj – po protokolu pride prvi letala najpomembnejši – so jih sprejeli s najvišjimi državnimi častmi in jih izročili šopek. Šele nato so prišli na vrsto Peterle, Kacin in drugi.

Miška in Milan Kreslin po uspešnem koncertu z domačini v neki kleti v Goriških brdih. Majhna zanimivost: kontrabasist Jožek Kociper je v tej kleti našel »sorodno dušo« – sod z letnico nastanka 1905. Jožek se je rodil v istem letu.

Vlado Kreslin,

prva violina slovenske glasbene scene. Z Beltinsko bando in Miškom Baranjo mu je uspel enkratni podvig. Tradicionalni panonski melos, ljudsko glasbo – enkrat žalostno, drugič razposajeno – je znal »prodati rockerjem« in sploh vesoljni Sloveniji, ki je njegovo glasbo vzela za svojo ravno toliko, kot na primer Avenikovo Na Roblek ali Pod Goro (Trompeten echo). Vlado piše zgodbe in prigode, ki jih je doživel na številnih potovanjih in nastopih z Bando Kociper-Baranja. Izšle bodo v knjižni obliki, na kar bomo bralci pravočasno opozorili. Enega od »prizorov« z Miškom nam je ljubeznivo odstopil tukaj objavljamo.

Generalissimo

»A mate flavto?« je vprašal po prekmursko, ko sva vstopila v tisto glasbeno trgovino v Lyonu. Bila je edina zanimiva točka v ulici, kjer sva nekega popoldneva dolgočasna postavala. Miška pa se je hotel zabavati.

In zajejavati.

Če so se znašli v deželi, katere jezika fantje iz bande niso obvladali, in to so bile vse razen Madžarske in delno Jugoslavije, so zelo modro naročali pijačo kar v prekmurščini. In dobili poleg pijače k mizi že brhke natakara in nemalokrat šefa, ki so hoteli spoznati modele čudnega jezika

in K&K videza.

Rjavooke prodajalke je mimo flavte kar zalepilo na Miškov »pruslek« z okroglimi bleščečimi, kovinskimi gumbi.

Generalissimo se je zadovoljno potegnil po trebuhu in razkazal so nama celo trgovino, cene, kataloge, note, nam postregli s kavo. Imeli so vse možne instrumente, samo flavte ne. Miška pa je iskal flavto.

»Kako pa ste vedeli, da nimajo flavte?« sem ga vprašal, ko sva zadovoljna odhajala iz trgovine.

»A nisi videl, kako so mi oči letele, ko sva vstopala!«

končetka pa nej!«

Miška Baranja

Štefan Banko, saksofonosit

Z ansamblom Miške Baranja sem začel igrati 5. maja 1957. Pred tem me je Miška učil violino in verjetno ugotovil, da sem dovolj usposobljen, da igram v njegovem bendu. Moje sodovanje z njim je trajalo 16 let in nikoli mi ni bilo žal, da sem se tako odločil.

Miška je bil zanimiv človek in skrbel je za nas. Naj samo povem, da imam v delovni knjižici datum 5. maj.

Če bi igral kje drugje, je vprašanje, ali bi imel redno delovno dobo. Miška je skrbel za vse. Od glasbe, programa do organizacije, za-

to je poskrbel, da smo bili vsi redno prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje. Je pa zahteval disciplino. Mlajši smo hoteli po končani glasbi še malo naokrog, pa Miška tega ni pustil. Ko je bilo plesa konec, smo popravili in morali smo takoj spat.

Kavarniški glasbeniki. Od leve proti desni: Slavko Ratko, Štefan Banko, Miška Baranja, Šanji Ratko in Elemer Baranja. Posnetek je bil narejen leta 1964 v kavarni Central. To je zadnja zasedba, ki se je še držala tradicije in manir kavarniških kapel in kavarniškega obnašanja. Tja so hodili gostje in se tako tudi obnašali. Tudi manj fini so sicer hodili, vendar so se tudi oni lepo in uglašeno obnašali. Ansambel je igral, ko so nekdanje Faflikovo kavarno zaprli, še naprej v kavarni hotela Diana do leta 1976. Po odhodu na Bled so nekateri člani ansambel zapustili in je v takšni ali drugačni, vendar manjši zasedbi igral še pred kakšnimi 15 leti.

Srečna novo leto!

Katica Kreslin, Beltinci

Kako je nastal hit Daj mi Micka pejnzeze nazaj

Nekoč po končani vaji pri Miški, ko se je družba že precej sprostita, je Milan vprašal Miška in tudi druge, ali bodo spoznali pesem, ki so jo nekoč radi prepevali v njihovi, Kreslinovi gostilni v Beltincih. Zapel je pesem Daj mi kurva pejnzeze nazaj, kar je bil eden v drugi kupleraj. »Kako je ne bi, saj sem jo igral v Čakovcu!« je rekel Miška in že je stekla melodija po cimbalah, Kocipri pa so takoj, brez komande, pritegnili, saj so jo poznali tudi oni. Na naslednje vaje je prišel Milan z novim, popravljenim besedilom: Daj mi Micka pejnzeze nazaj, kar je bil eden v drugi kupleraj ... Besedilo je bilo

sprejeto in začele so se vaje. Ko je Vlado slišal pesem, je bil takoj navdušen: »Tako gremo na snemanje!« In so šli. Vse je bilo v redu do snemanja, ko je Katica trmasto izjavila: »Ne, jaz pa o kupleraju že ne bom pela. Mama in sin sta si v predverju studia izmenjala nekaj krepkih, konec dialoga pa je bila sprememba druge kitice, ki se je zdaj glasila: Ne dam tebi pejnzeze nazaj, idi v drugi lumparaj. Ko so dve kitici zapeli in posneli, je Milan ugotovil, da je pesem prekratka in je na hitro »spesnil« še tretjo kitico: Kak naj iden v drugi kupleraj, či mi ne daš pejnzeze nazaj.

Kdo bi preštel vse nastope in vsa potovanja ... Beltinska banda na Evropski razstavi regij v Lyonu leta 1992 (od leve proti desni): Marica Maučec, Vlado, Milan in Katica Kreslin, Anton Rajnar, Jožek in Janez Kociper ter Miška.

Andi Sobočan

Mojster in njegov učenec

»Moj oče je vsako leto delal pri Miški koline, Miška pa mu je vedno govoril: Imaš dva sina, eden bi moral igrati cimbele, naj se pride k meni učiti, če bo kateri pokazal voljo! In jaz sem jo pokazal. Že prav od začetka sem se pri Miški dobro počutil. Najprej mi je pokazal, kako se držijo palice, da se ne sme udariti z vso roko, ampak le z zapetjem, potem sem moral udariti prvi ton – bil je C ... Pozneje, ko me je učil igrati na note, mi je držal pod vratom zobotrebec, če sem se preveč usločil nad cim-

večkrat mi je omenil tudi svojega učitelja Ladislava Šipoša iz Čakovca, Čičari bačija, kot mu je rekel. Pri njem je končal srednjo glasbeno šolo in je bil na to izredno ponosen. Vendar, ker ga je Šipoš velikokrat »učil« s palico v roki (pri tebi te napake ne bom delal!), da je imel modre prste, je večkrat pobegnil domov. Doma je bil zopet tepen, nato pa ga je oče na silo ponovno spravil v Čakovec, da je nadaljeval in tudi končal šolanje. Pri Čičari bačiju je igral etude in vse mogoče

vaje, melodije pa ni smel igrati. Bogve, kako bi se vse skupaj končalo, če v tistem času Šipoš ne bi umrl. Tako je Miška lahko vstopil v neko bando, čez čas pa se je že pridružil Kociproma ...

Miška je z veseljem prenašal svoje znanje in me jemal s seboj na nastope. Moral sem sedeti ob njem, ga gledati in poslušati. V odmoru, ko so se plesalci preoblačili, pa me je pustil na odru in šele takrat naročil, kaj naj igram. Takrat je on sedel ob cimbalah, me gledal in poslušal.

Spomini

bale, pa me je pikal v hrbet. Včasih je rekel, naj samo igram, da bo on šel v klet po vino, v resnici pa me je le skrivaj opazoval in poslušal. Miška je učil še več kandidatov, vendar niso vzdržali in so odnehali. Bilo je naporno, saj sem k teoriji moral hodi v glasbeno šolo. Pri njem sem se učil osem let. Kot učitelj je bil prijeten človek. Tudi sam bi rad bil takšen kot on. Bil je strog pa tudi popustljiv. Ko je videl, da izgubljam voljo, me je znal spodbuditi, da sem spet nadaljeval.

Križanke v Ljubljani. Andijev prvi večji nastop in srečanje z Marjanom Kraljem. Miška je dobre volje. Očitno je vajenec odigral tako, kot si je mojster zamislil.

LEGENDE

»Bi šli na potovanje?«

Penova
akcija

»V bistve sploj ne potujen rad ...«

Najprej sva naleteli na fanta, ki ni bil preveč zgovoren. Verjetno je bil zadržan zaradi punce, ki je stala ob njem. Njej sva dejali, da potovanje zanjo ne pride v poštev, se bo pa lahko v toplih krajih malce pozabaval njen fant. Počasi je prelistaval ponudbe, zmajeval z glavo in ni pokazal večjega zanimanja. Le kdo pa bi brezplačno šel na dopust za en teden? Očitno nisva bili dovolj mamljivi ali pa je na njegovo odločitev vplivalo dekle, ki je zaradi fotografa stopilo korak vstran, on pa je predse dvignil katalog. Verjetno bi si parček raje privoščil počitnice v dvoje. Pa uganite zdaj, kdo je to ...

»Pa praf z vama bi šou ... mhm ...«

Fantu je bila ponudba zelo všeč, okleval pa je zgolj zaradi službe: »Dosta je betežnih zaj v ton čase, nemren te še ge faliti ... Škoda, rejsan.« Nekaj kolegi so mu torej preprečili privolitev v še neznano avanturo. Maja ga je kljub temu prijateljsko objela, on pa je še vedno zasanjano zrl v privlačne kataloge. Morje, palme, peščene plaže, vroče sonce ... Ne prehititeva, počakajmo še do poletja!

Valentinovo, dan žena, gregorjevo – februar in marec sta kot nalašč za obdarovanje in izkazovanje naklonjenosti, prijaznosti in ljubezni. Z Majo sva se vprašali, kaj bi podarili najinim someščanom, in ker moški ponavadi ne hlepijo po rdečih vrtnicah ali bonbonierah, sva jim ponudili potovanje v najinem spremstvu. Na začetku mi ni bilo preveč prijetno, ker sem se bala, da bodo ob spoznanju, da jih vlečeva za nos, preveč razočarani (kot bi bila najbrž jaz), a se je vse srečno končalo. So bili pa vsi fantje res tako simpatični, da bi jih zagotovo vsaka z veseljem vzela s seboj ...

»Nemren, rejsan nemren zavolo službe!«

Ko enkrat odraseš, imaš družino, službo in vse, kar še spada zraven, se vmes vrine in zasidra tudi odgovornost. Potemtakem se le redko zgodi, da bi se v danem trenutku odločil za teden dni pustiti vse za sabo in izključiti vsa varnostna stikala in alarme. Čeprav si to, vsaj včasih, želi čisto vsak, je konec koncev to skorajda nemogoče, sploh pa, če se moraš na pot odpraviti v šestdesetih minutah. Tu potem pridejo na svoj račun več mesecev naprej »bookirane« počitnice, last minute variante pa ostajajo za mlade ali pa za tiste, ki kljub svojim letom nimajo še (več) nobenih čisto neodložljivih obveznosti.

V hladnih dneh se vsi tešimo z mislijo na poletje, ko se bomo nasmejani sprehajali po s soncem osvetljenih ulicah in čakali na dopust/počitnice, ko si bomo še bolj napolnili baterije. Še pred poletjem pa bo tu pomlad, ki se že skriva tik pod tlemi in le čaka dan, da nas obišče. Za dan žena in vse druge marčevske dni se spomnite na tiste, ki so vam pri srcu, in jih obdarite. S poljubčkom, objemom, čokoladico, lepimi besedami, pomembno je le, da se vsaj malo potrudite.

Želim vam prijeten skok v pomlad in pogum za uresničitev vseh želja, ki se jih malo bojite, ker bi pomenile spremembo.

Maja pa vam svetuje malo več spontanosti. Naslednjič torej brez oklevanja sprejmite super ponudbo. In ne bodite preveč razočarani, če se vse ne izide tako, kot bi si želeli.

»Dajte mi pejsneze, pa te iden!«

To so bile gospodove besede, preden sva mu razjasnili situacijo. »Izberite katerikoli aranžma iz danih katalogov, se spakirajte in čez eno uro šibamo proti Ljubljani. In za to ne potrebujete niti talarja!« Lepo je sanjati, ko pa si enkrat postavljen pred dejstvo, pred težko odločitvijo DRŽI ali PUSTI, pa se že pojavijo dvomi. Dvom te zlomi in izziv zopet pade na preizkušnji. Že četrtrič danes ...

»Nemren to ženi naprafiti. To je tak, kak če bi ji podaro bodečo vrtnico.«

Kljub temu da sva se zelo močno trudili, da bi gospoda prepričali, da ga odpravi na dopust in se odpočije, je bilo neuspešno. Niti trznil ni in bil je prvi, ki brošur ni niti pogledal. Dejal je, da bi kateri drugi dan šel, ta dan pa sta imela z ženo obletnico poroke, ki sta jo kanila praznovati drug z drugim in ne tako, da bi ravno na njun dan eden od njiju lovil sončne žarke v Grčiji. Vsaka bi si gotovo želela takšnega moža. In vse najboljše ob vajini obletnici čeprav z nekajdnevno zamudo!

Romunija po padcu zadnje absolutistične vladavine v Evropi

Za spoznavanje in odkrivanje zanimivosti neke države zima ni najprimernejši čas, zato to tudi ni bil cilj našega potovanja v Romunijo. Tja nas je popeljal Renault Slovenija z namenom, da obiščemo avtomobilsko tovarno Dacia, iz katere tudi na slovenski trg že prihajajo prvi avtomobili. Logan, ki so ga razvili Renaultovi strokovnjaki, nastaja pa v celoti v Romuniji, že srečujemo tudi na pomurskih cestah, smo pa bili nekateri slovenski novinarji prvi, ki smo se lahko zapeljali s temi avtomobili in njihove vozne sposobnosti preizkusili na romunskih cestah. In če se že odpraviš na takšno pot, skušaj vsaj delček časa nameniti tudi odkrivanju. dežele in spoznavanju njenih ljudi.

Porajajoči se kapitalizem ni odpravil revščine

Moje prvo srečanje z Romunijo se je začelo na letališču nedaleč od glavnega mesta, kamor smo prispeli z romunskega letališča. Slovenci in drugi državljani Evropske unije za vstop v to državo potrebujejo vizuma, po carinskih formalnostih pa človek dobi občutek, da se Romuni dobro zavedajo svoje kandidate za vstop v Evropsko unijo.

Hotel Sofitel v Bukarešti, kjer smo se namestili, se po udobnosti prav nič razlikuje od hotelov podobne kategorije v zahodni Evropi. Prijazno hotelsko osebje in okusna hrana ne dajejo vtisa, da

smo na Balkanu, kjer se s čistočo ne morejo pohvaliti. To bojda velja za hotele nižje kategorije, ki so vprašljive kakovosti, so pa zato tudi cene izredno nizke. V hotelu Sofitel se cene lahko primerjajo z našimi, se pa zato v teh hotelih zadržujejo v glavnem tuji gosti.

Romunija, ki se po velikosti in številu prebivalstva lahko primerja z nekdanjo Jugoslavijo, je po padcu komunizma in železne zavese doživela pomembne spremembe. Komunistični sistem je zgradil močno industrijo in nova oblast si prizadeva

vzpostaviti ekonomsko stabilnost. Kmetijstvo, za katero so tu vse naravne danosti, je bilo v vlogi oskrbovalca prebivalstva s hrano, ki so jo pridelovali na velikih državnih posestvih, in je še vedno bogat bazen potencialne romunske blaginje, ki ustvarja petino bruto domačega proizvoda, medtem ko prispeva industrija k BDP 44-odstotni delež. V zadnjem času posvečajo posebno skrb razvoju storitvene dejavnosti, ki je doslej zaostajala.

V Bukarešti živi desetina od 22 milijonov romunskega prebivalstva, tu so velika stanovanjska naselja, medtem ko so na podeželju še vidne posledice nekdanjega socialističnega kmetijstva. Zemlja ni ravno vzorno obdelana, kakšnih večjih kmetij pa ni opaziti. Hiše so skromne, največkrat slabo urejene, z ohlišno, kjer so pridelali le kakšno malenkost za lastne potrebe.

Romunska prestolnica se ne razlikuje od drugih vzhodnoevropskih. Duh kapitalizma in zahoda je čutiti tudi v Bukarešti, kjer je v velikih trgovskih centrih dobiti izdelke vseh svetovnih blagovnih znamk, ki pa seveda

Megalomanska parlamentarna palača v Bukarešti, v kateri je živel in vladal Nikolaj Ceausescu z ženo Eleno. Po velikosti naj bi jo presegal le Pentagon, saj je »ljubljeni vodja« na mestu, kjer stoji, in v njeni okolici dal podreti vse zgradbe, tudi kulturne spomenike. V zgradbi so razkošne sobane, ena od njih se ponaša z 90 metrov visokim stropom, eno pa krasi nekajtonska preproga. Ob našem obisku je bil trg pred palačo brez obiskovalcev, tale fotografija pa je nastala za spomin. V času Ceausescuve vladavine, ko je okolico nadzorovala tajna policija Securitate, takšna fotografija gotovo ne bi bila možna.

Kapitalizem in zahodnjaški način življenja nevzdržno prodirata tudi v Romunijo. Restavracije za hitro prehrano rastejo kot gobe po dežju.

niso za navadne državljane. Zanje so njihove trgovine, kjer je domače blago za naše razmere izredno poceni. Mesto so preplavile tudi številne restavracije za hitro prehrano po zahodnem vzoru.

Romunija je še vedno zaostala država in revščino je še mogoče opaziti tudi v glavnem mestu. Na ulicah je mogoče srečati brezdomce in reveže, ki prosjačijo za denar in so vsiljivi predvsem do tujcev. Se pa življenjski standard v zadnjem času izboljšuje, vendar se hkrati povečujejo tudi socialne

razlike, kar je seveda posledica privatizacije.

So pa še vedno močno opazni ostanki stalinističnega gospodarstva, ki so ga do leta 1989 razvijali pod vodstvom diktatorja Nikolaja Ceausesca. Bil je zadnji absolutistični vladar v Evropi, na oblasti pa se je obdržal s terorjem, ki ga je izvajala zloglasna tajna policija Securitate. Na oblast je prišel leta 1965, prepričan je bil, da je med ljudstvom priljubljen in dal se je naslavljal z vodjem. Medtem ko je ljudstvo živelo v bedi, so se njegova družina in najbližji

kopali v razkošju, saj jim je podeljeval najvišje vladne in partijske funkcije. Ljudstvu je končno prekipelo, leta 1989 je v Temišvaru izbruhnila ljudska vstaja, ki je zajela vso državo, zadnjega evropskega absolutističnega vladarja in njegovo ženo Eleno pa so ustrelili. Ko se zdaj pogovarjaš s tankajšnjimi ljudmi, jim je žal, da je prišlo do tako hitre obsodbe in usmrčitve. Pravijo, da bi ga morali zapreti, da bi zdaj lahko opazoval napredek in spremembe, ki so zajele državo.

Ludvik Kovač

Pogled na eno od ulic v Bukarešti

Vlad Tepeš, znan po imenu Drakula, je v tujini gotovo med najbolj znanimi Romuni. Mit o Drakuli temelji na liku romunskega vladarja Vlada Tepeša, ki je sredi 15. stoletja vodil bitke proti Turkom. Ujete sovražnike je dal nabosti na kole in takrat je zaslovel kot krvoses. Leta 1477 je padel v boju proti Turkom, ki so dali njegovo glavo v med in jo poslali sultanu. Obglavljeno truplo so pokopali pred oltarjem samostana pri Bukarešti, njegova grobnica pa sodi med najbolj čaščene in obiskane v Romuniji, saj je Tepeš postal narodni junak.

V veleblagovnicah je mogoče dobiti blago vseh svetovnih blagovnih znamk. Seveda za primerno ceno, ki navadnim državljanom ni dostopna. V eni od veleblagovnic v Bukarešti smo naleteli tudi na trgovino, kjer svoje izdelke prodaja Gorenje. Izdelki so več ali manj samevali, saj kupcev ni bilo.

Olga Paušič

Po poklicu sem prosvetarka, poučujem slovenščino na Dvojezični osnovni šoli I Lendava, poleg tega ustvarjam mladinsko literaturo (doslej sem izdala štiri knjige, zadnja decembra 2004, zbirko odrskih besedil za osnovnošolce Šolski štos). Zanimata me zgodovina in kultura Inkov ter Majev - tako me je pot zanesla v Peru, nato pa v Mehiko, v Belize, Gvatemalo in Honduras, kjer se skrivajo, zaviti v pragozd, najlepši majevski spomeniki. Veliko je še neznank, mnoga odkritja iz zadnjih let pa povsem spreminjajo spoznanja o skrivnostnih civilizacijah Srednje in Južne Amerike. Za popotnika in ljubiteljskega »zgodovinarja« bodo te dežele še naprej velik izziv.

Quirigua - majevska naselbina, ki sodi v klasično periodo majevske zgodovine, je cvetela v 8. in 9. stoletju. Bila je pomembno trgovsko središče in vojaška utrdba na poti med Tikalom in Copanom (Honduras). Obiskovalec si lahko ogleda prekrasne stele s prizori iz življenja Majev, podobami majevskih vladarjev. Iz hieroglifov je mogoče razbrati, da je v Quirigui vladal Cauac Sky (725-784), ki je v številnih spopadih s copanskim vladarjem, imenovanim Osemnajst zajcev, težko zagotavljal neodvisnost Quirigue. Mesto je bilo do nedavnega poraslo s pragozdom. Od 1981. je tudi Quirigua pod Unescovo zaščito.

Tikal - eno največjih in najpomembnejših majevskih središč (po oceni strokovnjakov je živelo v mestu 80 000-100 000 prebivalcev). Tukaj najdemo najimpozantnejše piramide (najvišja meri 74 m), med njimi tudi svetišče Velikega jaguarja. Ime je dobilo po sliki jaguarja, urezani na preklado nad vrati. Tikal je, podobno kot druga velika majevska središča, začel propadati v začetku 9. stoletja. Vprašanje, zakaj, je še danes predmet arheoloških raziskav. Majevske piramide niso bile le svetišča, bile so tudi velikanski gledališki odri. Po strmih stopnišču so se smeli povzpeli na vrh le predstavniki plemstva in svečeniki. Ob žrtveniku na vrhu piramide so potekali krvavi obredi, pogosto žrtvovanje ljudi. Zanimivo je, kako so Maji gradili svoje piramide. Stopničasta gmota stavbe je znotraj napolnjena z gruščem, le-ta pa je obdan s kamnitimi zidovi, ki so bili prvotno obarvani rdeče - barva krvi.

Banane, kava,

Gvatemala (v jeziku Majev dežela dreves) je dežela izjemnih nasprotij: bogastvo in revščina se prepletata na vsakem koraku, čudovita raznolika narava in divjina pragozdov, kjer kot da se je čas za vedno ustavil, da pestuje v svojem neskončnem naročju sledi nekdanje mogočne kulture Majev.

Antigua - špansko kolonialno mesto velja za biser Srednje Amerike. Zgradili so ga Cortesovi konkvistadorji leta 1543 in še danes se domačini trudijo ohraniti avtentično podobo kraja. Nekdaj je bila Antigua prestolnica Gvatemale. Leta 1776. je to vlogo prevzel Gvatemala City. Od leta 1979 je Antigua pod zaščito Unesca. Prelepe zgradbe se skrivajo za visokimi ograjami, središče mesta, kjer poteka javno življenje, pa je razkošen park, poln cvetja in zelenja. Antigua sodi med najdražja turistična središča v Gvatemali. Za turista so zelo privlačne lepo urejene prodajalne izdelkov domače obrti. Mesto se ponaša tudi z delavnicami, kjer vrhunski mojstri izdelujejo najlepše predmete iz žada. So tudi strokovnjaki za izdelavo replik, tako smo si lahko ogledali celo zbirko replik Pakalove posmrtni maske iz žada. (Pakal je bil znameniti vladar Palenqueja - Mehika).

Težave na meji

Potovala sva s skupino pustolovščin željnih turistov iz Berlina. Dežela naju ni sprejela posebno prijazno. Iz Belizeja smo prispeli na gvatemalsko mejo pri S. Ignaciju v poznih popoldanskih urah. Prepričana sva bila, da ne bo težav, saj smo Slovenci vendar stopili v Evropsko unijo in torej ne potrebujemo vize za vstop v Gvatemalo. Za vsak primer sva imela s seboj pismo gvatemalskega ambasadorja z Dunaja, ki je potrjevalo navedeno dejstvo. A glej ga, zlomka! Takoj so naju izločili iz vrste čakajočih pri okencu na mejnem prehodu. Slovenca, opa, brez vize ne bo šlo! Vodnik nama je priskočil na pomoč, razlagal vljudno, nato že vidno razburjeno, maha! uslužbencem pred nosom s pismom gvatemalskega ambasadorja, a nič ni zaleгло. Po več telefonskih pogovorih z višjimi pristojnimi je iz ropotajočega faksa v kotu pisarne prilezel dolg seznam držav, katerih prebivalci lahko brez vize vstopajo v Gvatemalo ..., in očitno je bila med njimi tudi naša država, kajti kmalu potem sva končno dobila žig v potni list. Očitno je Slovenija zelo malo znana v svetu, kjer niti okrožnice ambasadorjev ne veljajo kaj prida.

Dobrih 40 kilometrov smo se vozili po makadamski cesti, levo in desno pa pragozd. Neprehodna goščava z lianami, ki so prepletale drevesne velikane, ki so zbujali spoštovanje. Pred Floresom se je cesta na mah spremenila v gladko asfaltirano, solidno prevozno pot. Srečevali smo le malo vozil, saj turizem v Gvatemali še ni dosegel polnega razmaha, v mraku pa tudi ni priporočljivo potovati po deželi, v kateri je veliko kriminala. Flores ob jezeru Peten Itza je zelo lepo in predvsem zgodovinsko mesto. Po prihodu Špancev na ozemlje Majev v 16. stoletju je bil Flores eno zadnjih še živih religioznih središč Indijancev, ki so jih nato konkvistadorji pregnali v pragozd, mesto pa porušili.

Srečanje z zgodovino Majev

Naslednje jutro nas je čakalo skrivnostno majevsko središče sredi pragozda, Tikal. Kljub silni vročini (39 stopinj Celzija) in sopari se za čudo komarji niso pojavili. Dobro opremljeni z zalogami pitne vode v plastenkah smo se odpravili na ogled enega največjih krajev v Srednji Ameriki, majevske

metropole, ki je bila zgrajena nekje leta 600 pred našim štetjem. Mesto se kasneje širilo, mesto z 100 000 prebivalci pa je doseglo svoj razcvet v 8. stoletju n. št., nato so ga Maji iz skrivnostnih razlogov zapustili in prerasla ga je džungla. Piramide in tempelj nad visokimi drevesi kot osamel pomeniki zgodovine, molčeči stražarji, ki varujejo zapuščeno Majev. Prepotentno, čisto brez sape smo prilezli na vrh piramide Dvoglave kaka, ko smo se razgledali po okolici 70 metrov pod sabo, se je pokazalo, kako veliko zgradb in še neочиščenih objektov v pragozdu v svojem razkošnem zelenju. Od vseh strani pa se petje, vreskanje opic in rezko oglašanje tukanov. In sonce žge kot za stavo.

Največ turistov smo srečali na glavnem trgu, kjer tempelj Velikega jaguarja, trg pa obkrožajo stanovanjski objekti, začasna bivališča plemstva, duhovščine, in pokopališča.

Livingston - živopisno mesto sredi pragozda, dostopno le po vodni poti, velja za pravo pustolovščino, ko te zanese vanj. Po enourni vožnji po reki Rio Dulce zagledaš sredi razkošnega zelenja pisan grozd lesenih hišic z lepimi oblikovanimi pročelji. Povsod odmeva glasba, ušesa prodajalci pa ponujajo vse, kar prebivalci kraja bogato za hrbtom pridelajo oziroma izdelajo v domačih delavnicah.

žad, vulkani in ... zgodovina

Tempelj mask in zadaj še igrišče za pok-a-tok (peloto), igro z gumijasto žogo, ki je bila priljubljena ne le pri Majih, ampak so jo obvezno igrali tudi Azteki. Človek bi se najraje povzpел na sleherno od piramid, a v vročini in sopari se utrušiš, da si po nekaj urah ob vse moči. Doživeti je pa vsekakor nepozabno!

Nenavadno mesto v pragozdu

Pot nas je vodila do največjega gvatemalskega pristanišča Porto Barria ob reki Rio Dulce. Od tod potujejo v širni svet dragoceni tovari banan in kave. Plantaže banan zaposlujejo že od nekdaj največ domačinov, po proizvodnji kave pa je Gvatemala peta na svetu. Sadju je nasploh ogromno in še poceni ga dobiš. Vsekakor je škodelica sadne solate ali krožnik narezanega sadja obvezna sestavina vsakega obroka. Spotoma smo si ogledali plantažo banan in na haciendi z nasadom kave izvedeli marsikaj o proizvodnem postopku, si nabrali zrela zrna kave, seveda pa gvatemalsko kavo tudi poskusili. Bila je odlična, vroča in kar gosta, pa celo pepelnike so nam ponudili. Gvatemalci namreč ne kadijo.

Po Rio Dulce smo se z motornimi čolni odpeljali globlje v pragozd do nenavadnega mesta Livingston. Ustanovili so ga afriški sužnji, ki so se v 18. stoletju tja zatekli pred britanskimi preganjalci. Večina prebivalcev je temnopoltih, mestece pa nenavadno živopisno in zelo živahno - prava paša za uho in oko. Pisano prepletkana lesena poslopja, številne stojnice na ulicah, karibska glasba vsenaokrog, prodajalci izdelkov domače obrti, veliko dišeče hrane in nenavadno sproščenih, prijaznih ljudi. Govorijo melodičen jezik garifuna, mešanico vseh mogočih jezikov. Nenavaden kraj, povsem drugačen od vseh drugih, ki smo jih imeli priložnost obiskati. Med večerjo se nam je predstavila skupina domačih pesalcev in glasbenikov. Ob spremljanju njihovega živahnega nastopa so nas kar zasrbeli podplati. Vroči tropski ritmi in vroča tropska noč, ki je sklenilo silno neurje z grmenjem in bliskanjem!

Bisera srednje Amerike

Na poti proti Antigui, ki slovi kot eno najlepših mest v Ameriki, smo se ustavili v Quirigui, starem majevskem središču, kjer po čudovitih stelah s podobami in hieroglifi. Le-ti je bila Quirigua trgovsko središče, obenem pa tudi vojaška postojanka. Prebivalci so imeli dobre stike tako s Tikalom kot s Kopanom v Hondurasu. Videli smo eno redkih majevskih zgradb, ki jo zaljšajo okna. Maji namreč niso dolbli okna v svoja kamnita svetišča.

Antigua nas je prevzela s svojo urejeno kolonialno podobo. Čudovite ulice z zanimivimi, visoko ograjenimi stavbami v baroknem slogu iz 16. stoletja. Mesto španskih osvajalcev leži ob vznožju vulkana Aqua. Leta 1773 je Antigua prizadel močan potres, a danes si jo turist lahko ogleda v vsem njenem sijaju. Na ulicah naletiš na stotine prodajalcev izdelkov domače ljudske obrti, ulične glumače, glasbenike, ljudje so prijazni in videti je, da živi prebivalstvo precej bolje kot ljudje na podeželju. Antigua je zelo popularna med tujci, predvsem Američani, ki si v mestu kupujejo hiše oziroma stanovanja.

Zanimivo je bilo spoznati, kako nastajajo izdelki in okrasje iz žada. Žad je bil Majem sveta kamnina, v grobovih majevskih vladarjev so arheologi našli prekrasne predmete iz žada. Najznamenitejša je Pakalova posmrtna maska iz zelenega žada, nejdna v templju v Palenqueju. Zaman je iskal osvajalec Hernando Cortez pri Majih tako zelo želeno zlato, ker ga niso imeli. Zaljšali so se in v religiozne namene uporabljali žad in srebro, orodje pa izdelovali iz obsidiana, črne vulkanske kamnine, ki jo še danes kopljejo tako v Gvatemali kot Mehiki. Zanimivo je bilo videti veliko težko oboroženih varnostnikov, ki varujejo v Antigui pomembnejša poslopja in lepo urejene trgovine za turiste. Prav radi so se dali fotografirati.

Iz Antigue smo se odpeljali v gorati del Gvatemale. Temperature so postale znošnejše, pragozd je ostal globoko pod nami. Dežela je zelena, kot da bi dihala večno pomlad. Majhne vasice ob edini asfaltirani cesti, ki pelje od Puerta Barria do La Mesille na mehiški meji, pa so prava podoba revščine. Hiše, bolje rečeno kolibe so pretežno lesene, pred njimi smo videli družinsko življenje: ženske kuhajo zunaj na odprtih ognjiščih, perejo perilo v koritih na prostem ali v pot-

kih, veliko je otrok in psov vseh vrst. Na dvoriščih je tudi živina, kjer jo pač imajo. Povsem drugačna podoba kot v Floresu, Antigui, okolici Tikala. Zanimivo je tudi, da imajo v bližini naselij in v vaseh veliko »ležečih policajev«, tako da je vožnja z avtobusom prav polževa.

Sutuhili - potomci Majev

Kmalu se je pod namr zableščalo čudovito jezero Atitlan, obdano z vulkani Atitlan, Toliman in San Pedro. Hladno visokogorsko jezero (2200 m) je eno najlepših v tem delu sveta. Ob njem so se naselila številna plemena Indijancev, potomcev Majev. Naš cilj je bil, da obiščemo vasico Santiago, v kateri živi 30 000 Sutuhilov. Z ladjo smo prečkali jezero, modro kot akvamarin. Kot večina Indijancev v Ameriki so tudi potomci Majev potisnjeni na rob družbe. Večinoma nepismeni so obsojeni na revščino, ki jo začutiš, še preden stopiš mednje. Tudi v Santiagu je bilo tako. Sutuhili se preživljajo z ribolovom, nekaj s kmetijstvom, izdelujejo predmete ljudske obrti, v novešem času pa je postal tudi turizem priložnost za zaslužek. Kraj, naslonjen na breg, je velikanska gomila lesenih koč, okrog katerih kraljujejo kupi smeti in vonj po bedi. Vabili so nas, da si ogledamo notranjost njihovih domov, seveda vse za plačilo. Veliko otrok na ulicah nam je ponujalo spominke, kemične svinčnike z našimi imeni, tudi lepe tapiserije in okrasje iz nanizanih steklenih kroglic - to je v Gvatemali zelo priljubljeno. Izpraznili smo žepe in razdelili mednje sladkarije, ki smo jih še imeli. Otroci pač! Namesto v šoli preživljajo dneve na ulicah, da prispevajo čimveč kecalov v družinski proračun. Tudi v Santiagu, tako kot v večini gvatemalskih mest, poteka življenje na ulicah, predvsem pa na tržnici, ki je resnično paša za oči.

Indijanci se oblačijo v svoje noše, ki so zelo pisane, za vsako vas je značilna nekoliko drugačna oprema. O tem smo se lahko prepričali na tedenskem krajevnem sejmu v Sololi na drugem bregu jezera, kjer so se zbrale branjevke in prodajalci iz številnih okoliških vasi. Za turista so zelo zanimivi izdelki iz usnja, tapiserije, oblačila, krojena po evropski modi, a okrašena z narodnimi motivi, izdelki iz žada. A za vsak nakup se moraš pogajati - to pač pričakujejo, je neke vrste šport in zabava obenem. Čeprav se ti zdi že »izključna« cena smešno nizka, je ne smeš kar sprejeti, kajti prodajalec bi zameril. Le hrane na takšnih krajih ni priporočljivo uživati, kajti za higieno jim ni kaj dosti mar.

Dežela kecala

Iz goratega dela dežele smo se spustili v nižavje in se ustavili v drugem največjem kraju Gvatemale, Quetzaltenangu. V Gvatemali je marsikaj povezano s quetzalom (kecalom), čudovitim ptičjem, katerega razkošno perje je v davniini krasilo glave majevskih kraljev. Danes je ptič zaščiten, težko naletiš nanj. Kecal je simbol države, naziv denarne enote (1 US dolar = 7 kecalov), Quetzal se imenuje veriga gvatemalskih bencinskih črpalk itd.

Spet vročina in neznosna sopara. Mesto je pomembno upravno in kulturno središče, posebej lepo je urejeno središče z velikim trgom, parkom in lepo ohranjenimi starimi stavbami. Presenetilo me je, ko smo izvedeli, da je obisk vseh kulturnih ustanov v mestu brezplačen. Narodni zakladi so dostopni vsem!

Na poti proti mehiški meji je bilo vedno več vojaških patrulj, preverjali so, ali nosimo s seboj sadje, kajti določenih vrst sadja ne dovolijo prenesti čez mejo. Predvsem pa iščejo begunce - iz Gvatemale jih namreč veliko hiti v Mehiko in nato tudi dalje v ZDA, da bi si ustvarili boljše življenje. V La Mesilli, na mejnem prehodu, smo presenečeni srečali mlada Slovenca z nahrbtnikom na plečih. Fant in dekle sta vstopala v Gvatemalo in pri carinskih formalnostih nista imela nobenih težav! Torej je gnjavljenje, ki sva ga bila deležna midva z možem pred tednom dni, le za nekaj koristno. Gvatemala je odprta tudi Slovencem!

Tržnica v Livingstonu

Na gvatemalskoj meji

Perice iz Quetzaltenanga

Atitlan - najvišje ležeče jezero Gvatemale, površina jezera 128 kvadratnih kilometrov, globina 320 metrov. Za Gvatemalce pomembno turistično središče, zanimivo tudi zaradi številnih vasic, v katerih živijo potomci Majev. Modrino jezera prelepo dopolnjuje pogled na mogočne vulkane Atitlan, Toliman in San Pedro. Ribolov je pomemben vir preživetja za sicer revne Indijance Gvatemale. Na obalah velikega jezera se polagoma razvijajo turistični kraji, kot so Solola, Panajachel, Santa Katarina in drugi. Prava paša za oči so razkošne tržnice, kjer je mogoče poceni kupiti prekrasne tekstilne in usnjene izdelke ter predmete iz žada.

Nasad banan

Ko smo se rešili stare Juge, smo mislili, e, zdaj smo pa na konju. Prihajamo v civilizirani svet, svet kulture in prijaznosti. Zdaj, po tolikem času pa ugotavljamo, da se Slovenija, razen z Madžarsko, kjer so stvari kolikor toliko urejene (kako je že s trianonsko pogodbo?), s svojimi sosedi ne more ravno pohvaliti. Kaj lahko torej pričakujemo v prihodnje?

Da nam bo stvar nekoliko jasnejša, se moramo nekoliko povrniti v zgodovino, recimo v zgodnji srednji vek. Takrat so naši predniki dobro začeli. Iz daljnih pustih step so si izbrali prijazen košček Evrope. Vendar ga sami niso bili sposobni ubraniti, zato se je prostor ves čas manjšal in se še manjša (včeraj pri Hotizi, jutri Piranski zaliv). Poganstvo so opuščali s težkim srcem, zato so nam s palico vcepili krščanstvo drugi. Svojega plemstva (naš knez je le prvi med enakimi in v kmečki opravi mora biti!) nismo razvijali in tako smo ostali tudi brez svojega meščanstva, s tem pa tudi brez inteligence. Trubar je bil slučaj, boji dar. Ravno tako general Maister. Malce za ilustracijo: proti koncu 19. stoletja je neki krojaški pomočnik madžarskega rodu, a to ni važno, poskušal narediti na cesarja atentat. Zabodel ga je z nožem, vendar je le-ta preživel. Številne delegacije so takrat hitele na Dunaj, da cesarju izrečejo želje po čim hitrejšem okrevanju. Tudi iz Ljubljane je krenila delegacija, vendar presvetli ni imel časa, da bi sprejel Slovence. Svoje želje so lahko povedali le državnemu tajniku. Tako! Slovenci smo razpad Avstro-Ogrske pričakali nepraviljeni, izgubljeni, nismo se še zavedali ali pa premalo, da smo, da imamo priložnost. Kdo lahko pove, da Cankar s tistim o narodu hlapcev ni imel prav?

Dobro, ostali smo, ohranili smo se. Langobardi na primer, ki so živeli tukaj pred nami, so bili pametnejši in razvitejši, pa so se neke v Italiji

Ne sosed, vrag nam je mejak!

stopili z drugimi in jih danes ni nikjer. Mi pa smo kljub vsemu, stisnjeni med Romane in Germane, še vedno tukaj. Torej smo sposobni za ta svet. Toda, ne bodimo naivni, da nas bodo stari evropski narodi kar tako vzeli za enakopravne. Vzeli nas bodo, samo prej jim moramo dati kakšnega Shakespeara, Leonarda da Vincija ali pa vsaj novega Jurija Vego, ki bo Slovenec kremeniti in bo ves čas govoril v materinem jeziku, da nam bo vtilil samozavest, da se ne bomo v Radkersburgu pri Hoferju (kot še ne dolgo od tega) ponižno plazili, naj nam dajo voziček.

Torej kaj storiti, da nas bodo sosede jemali resno in da se bodo spoštljivo vedli do nas in - da se bomo tudi sami do sebe vedli spoštljivo? V spomin se mi je prikradla knjiga Vzhodni izziv (tako nekako), ki se je brala konec sedemdesetih let in je opisovala gospodarski vzpon Japonske, ki je bila leta 1952 manj razvita kot Jugoslavija (na gospodarskem zemljevidu takrat še ni bilo Kitajske in drugih vzhodnoazijskih držav). Tako nekako, enostavno povzeto, so govorili učitelji učencem: Nič nimamo! Nimamo rudnin, nimamo vodnih potencialov za elektrarne, nimamo rodovitne zemlje, nimamo proizvodov, ki bi ga svet spoštoval. Nič, nič nimamo. Edino naše bogastvo in edino naše orajše je pamet. Če je ne bomo razvijali, bomo propadli.

Tudi nam ne preostane drugega. Nimamo kaj pričakovati od drugih. Nobene sentimentalnosti, spoštljivosti in poštene igre. Le spekulacijo, preračunljivost, škodčelnost, aroganco pa tudi sovraštvo lahko pričakujemo v prihodnosti. Zato bo država morala spodbujati učenje in ga s sodobno opremo, pripomočki in razgledanimi učitelji omogočati, če hoče, da preživimo v tej džungli. In česa se moramo še zavedati: nič se ne bo zgodilo čez noč. To je dolgoročen proces. Do takrat pa bomo morali še marsikaj potrpeti in počreti in, bogne daj, tudi srčno braniti.

ured-nik

Dodo

Pred dobrimi 70. leti je bil rojen Niko Toš, doktor socioloških znanosti. Je redni profesor za sociologijo na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani in predstojnik Centra za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Kmalu bo 40-letnica ustanovitve. Očetov rod izvira iz Slovenskih goric. Tam še vedno stoji rodbinski dom. Gre za rod izobražencev. In priimek Toš naj bi bil škotskega porekla. Oče, in pozneje sin Niko, sta poročila Ljubljanki. Danes živijo trije rodovi Toševih v vzorno obnovljeni vili na Perovem pod kamniškim starim gradom.

Večna razpotja med mnenjem množic in željami oblastnikov

Življenje rodovine prof. Nika Toša je prepleteno z družbenimi tokovi minulih stoletij in s sedanjkom. Ded je bil rojen v Vitomarcih v Slovenskih goricah. Babica je bila Toplakovega rodu od Sv. Martina na Ptujem polju. V Brengovi v sedanji občini Cerkevjak sta zgledno kmetovala. Hišno ime je bilo Blažinov. Dedek je rad fural s konjsko vprego. Kot mladenič je bil avstrijski vojak v Bosni. Pozneje se je razdal pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah kot požrtvovalen gasilec.

Zakonca sta povila več otrok. Nikovega očeta, rojenega leta 1900, sta poslala študirat. V Mariboru je obiskoval klasično gimnazijo. Leta 1917 ga je prestregel vpoklic v prvo svetovno vojno. Na soški fronti je bil zajet in je zbolel za tifusom. Dnevi so mu bili štet, a ga je rešila mednarodna skupina Rdečega križa. Po vojni konča trgovsko akademijo. Ne dobi službe in se zaposli v vojski. Z delom ni bil zadovoljen.

Na srečo kmalu spozna brhko, lepo in bistro Ljubljanko. Bila je hči premožnega gostilničarja in trgovca z vinom. Še danes deluje v Ljubljani na Rimski cesti gostilna Pri Mrak. V eni od gostinskih sob visi stara fotografija babice in dedka Nika Toša.

Zakonca se zaradi vojaške službe selita v Črno goro in se ustalita v Celju. Očetu je bilo 34 let, ko se loti študija prava. Diplomira leta 1939. Leto pozneje sleče uniformo in se zaposli kot pravnik. A je bil njegov srčni poklic delo v prosveti. Po drugi svetovni vojni se znajde v Mariboru kot ravnatelj ekonomske srednje šole in zatem je ravnatelj enake šole v Ljubljani.

In rojevali so se otroci. Starejši Nikov brat je dr. Ljubo Toš. Do upokojitve je bil kirurg v ptujski bolnišnici. Bil je primarij in tudi direktor bolnišnice. Sestra Teja Toš je bila uveljavljena stenografistka. Službovala je v Beogradu v poveljstvih organih vlade SFRJ. Beležila je pomembne mednarodne pogovore. S Titom je prepotovala pol sveta. Nadaljevala je z nasledniki do leta 1986, ko se je kot upokojenka vrnila v Ljubljano. Ni se poročila. A ima sina, ki ima na Ptuj zasebno kirurško ordinacijo. Nadaljuje s stričevim poklicem. Mlajši Nikov brat Peter je pravnik. Bil je veleposlanik Jugoslavije v Tanzaniji, Slovenije v Egiptu in ambasador Slovenije v Izraelu.

Prof. Niko Toš je bil rojen v Zagrebu leta 1934. Družina je sicer takrat živel v Celju, a je v tamkajšnji bolnišnici razsajala okužba. Zato rojstvo v Zagrebu. Širši slovenski javnosti je danes Niko Toš poznan v glavnem s televizije. Občasno pojasnjuje izsledke raziskav javnega mnenja.

Naš tokratni gost je po študiju pravnik. Poučeval je tudi pravne predmete in je čutil močno pripadnost poklicu. Še med študijem se je poročil z Ljubljanko Tatjano. Pisala se je Klopčič. Študiral je ob družini. Diplomiral je leta 1958, a je pravniški poklic zapustil. Odločil se je za sociologijo in ji ostal zvest do danes. Leta 1986 je doktoriral na FSPN v Ljubljani. Od leta 1962 je zaposlen na Fakulteti za družbene vede, od leta 1993 je redni profesor za sociologijo. Predava

metodologijo družboslovnega raziskovanja. Predmet je sam zasnoval. Leta 1966 je ustanovil in od takrat vodi Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Od leta 1968 vodi projekt Slovensko javno mnenje. Tovrstno raziskovanje je pomemben prispevek k demokratizaciji slovenske družbe. Raziskovanje je povezal z najpomembnejšimi mednarodnimi projekti. Raziskoval je vprašanja neenakosti, mednarodne migracije, politično javno mnenje, procese demokratizacije, volitve, politične stranke. Sodeluje v mednarodnih

ker mu je dano, še vedno dela kot nekoč.

Nikova žena Tatjana je upokojena srenješolska profesorica. In mene je prenašala pripomni sogovornik. Letos bosta praznovala 50-letnico poroke. Njuna hčerka je pravna predsednica delovnega in socialnega sodišča. Izjemno je predana delu. Sin Peter je bil kabinet prednjega predsednika republike Milana Kučana. Zdej je odvetnik.

Hčerka in sin imata po dva otroka. Sin vnuki so v veliko veselje dedku in babici. Leta 1977 si je kupila rodovino Toš stoletno vilo na Perovem pri Kamniku. Uresničila se

želja in sredi starih dreves in okrasnega grmicev stoji vzorno obnovljen dom. Je izjemen kraj za počitek in ustvarjalno delo. V novo spomeniško zasebna poslopja so vložili nešteto ur lastnega dela.

Zdej živijo pod eno streho trije rodovi. Vsaka družina ima lasten del poslopja. Skupaj so, a vendar imajo zagotovljena posamična družinska intimnost. Pogosto pa se jih zbere v deset za veliko mizo v jedilnici dedka in babice.

Nikovo otroštvo je bilo nepretrgoma vezano na Slovenske gorice oziroma domačijo dedka in babice. Brengovi od pomladi leta 1944 do jeseni 1945. Bila je vojna in štirim otrokom je bilo treba zagotoviti varnost, zato se je družina umaknila iz Celja.

In potem so se odšli v Ljubljano. V Brengovo so prihajali poleti vse do nedavna. Čez njihovo staro

sko posest bo speljana trasa nove avtocesta, ki bo vodila proti Prekmurju. Domačijo bomo podrli in spomin nanjo bo le še oljna potočka, ki visi v domu na Perovem. In tam je stara glinena čutara, v katero je nekoč demokratski natakal žganje in ga ponujal prihajajočim v Brengovo.

Niko Toš je klen, visok skoraj 190 centimetrov. Njegov glas je svojstven. Telo mu je krepil z vožnjo samokolnic med povojno gradnjo proge Šamac-Sarajevo, ljubljanskega strelišča in drugod. Danes se, z vnuki in vnuki, skoraj vsakodnevno odpravljajo na sprehod po arboretumu v Volčjem Potoku, ki je v bližini.

In kako se je Niko Toš znašel med Ljubljankami in Ljubljanci? Ni bilo težko. Vzeli so ga za svojega. Že v Valvasorjevih časih je namreč tam živel lekarnar Toš. Njegov angleški potopisec je pred kakimi 350 leti pisal, da je v Ljubljani srečal lekarnarja Toša, ki je škotskega porekla. In tam je v tistih časih živel še soimenjak, ki je bil slavni matematik ...

Franček Stehner

Dr. Niko Toš nam je širše poznan s televizijskih ekranov. Pojasnjuje izsledke javnomnenjskih raziskav.

Domovanje Toševih rodovine na Perovem. Vzorno obnovljeno spomeniško zaščiteno vilo obdaja stoletni park.

projektih o volilnih procesih, vrednotah, religiji. V letih 1969 do 1975 je bil predsednik Slovenskega sociološkega društva. Zadnjih deset let je častni član. Bil je predsednik Jugoslovanskega združenja za sociologijo in član sveta Mednarodnega sociološkega združenja. S tem je prispeval k uveljavitvi znanstvene avtonomnosti sociologije in k njeni družbenokritični ustvarjalnosti. Bil je član uredništva, urednik in soavtor mnogih publikacij.

Pri svojem delu naleti na večna razpotja med mnenjem množic in željami oblastnikov. Sociološke raziskave so po svoji naravi kritične. In taka so bila tudi odkritja kritične razpoznavne stanj. Spoznaval je, da teoretično zamišljene predstave o odnosih v družbi pogosto niso živele. Da življenje pogosto teče bistveno drugače. Bile so nazorske, ideološke zapore.

Ni bilo omogočeno normalno družbeno dogajanje, v katerem se izmenjujejo človekovo delo, uspehi, kakovost življenja, pogoji družine. Marsikaj, kar se je nekoč v ravni sistemu pri nas bleščalo, v stvarnosti ni obstajalo, meni prof. Toš. Na leta ne misli. In

YU-arhivi še nedostopni,

pen jih je odprl!

Dušan Radič

II.

Na stopnicah Žute kuče nas je tik pred snemanjem prve oddaje v novem studiu takrat še na film (še ni bilo digitalnih fotoaparatorov) ujel Jure Zauzner. V spodnji vrsti teta Berta (Berta Kološa) gleda Edeka (Ljuba Kralja). V drugi vrsti strije Džouži (Jože Brunec) žuga malemu Vaneku (Dušanu Radiču).

V stari dvorani pa tudi v kleti soboškega gradu je v času SFRJ deloval (zelo uspešno) KUD Štefana Kovača. Kot predstavniki Slovenije smo na Festivalu amaterskih gledališč v Trebinju sodelovali kar trikrat. Tudi s predstavo Draga Jančarja (Zalezujoč Godoja) v režiji Duše Škofi. Na fotografiji Milivoj Miki Roš objema Dušana Radiča. Med predstavo pa ga je tudi tepel. Na sliki manjka Brigita Perhavec, ki je trkala na vrata desno zunaj dosega fotografskega objektiva.

Slika je nastala na KŽS v Gornji Radgoni nekaj let pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo. Levo direktorica Irma Benko (v roki drži tajne arhive), desno urednik Marjan Dora, prav tako s tajnimi arhivi v eni, v drugi pa z neposredno kršitvijo protikadilskega zakona (glej sredino slike spodaj). O odnosu Evropske unije do slovenskega kmetijstva glej sredino slike zgoraj pod kapo in očala, ki jih nosi Vanek.

V naslednjem Penu bo za vas arhive odpiral Jože Grač - Bistriški.

Dolgoletni sodelavec Franček Štefanec se je odpravil v zaslužni pokoj. Sodelavci Venere so mu pripravili nepozaben baletni performans na temo: »Labod je jezero« Od leve zgoraj: labod 1 (Robi Perš), labod 2 (Nataša Praprotnik), direktorica Irma Benko, (mladi upokojenec (Franček Štefanec), Dragica Rantaša, labod 3 (Renata Ficko), o težavah upokojencev (s kozarcem v roki) razmišlja Endre Gönter, smeje se Bernarda Balazic Peček, desno se je v prihodnost zagledal naš nekdanji (s kratkim mandatom) predsednik sindikata Bojan Peček. V zadnji vrsti je krila razprl labod 4 (Dušan Radič).

Živ dokaz, da je človek nastal iz opice, je pričujoča fotografija. Robert Kovač (takrat še z bujno pričesko) drži neposrednega prednika vsega človeštva. Prednik sedi na Vanekovi desni rami. O teoriji evolucije sta razmišljala v hotelu v Carigradu (sindikalni izlet).

Janez Zadavec na enem od zimskih sprehodov ob vodi

Ribe led ližejo; pravijo v vaseh ob Muri, ko odjuga na murskih rokavih tali ledene površine. Sploh je pravilo, da se po godu svete Matije ne hodi po ledu, niti po tistem ne, ki ga naredi, če ga ni bilo do 24. februarja. Po tem času ribiči niso več redili luknje na ledu, da bi še ujeli kako ribo.

Janez Zadavec iz Gaberje, kljub sedmin križem in še nekaj čez, kot sam pravi, pozna vsak rokav, saj že od otroštva živi z vodo. Lov in ribolov sta ga spremljala vse življenje: z očetom in sovaščani je vse leto lovil z vsemi sredstvi, ki so jih nekoč poznali. Vešč je pletenja vrš, mrež, košar za piškourje, izdelovanja ostve...

Veliko sva govorila o ribičiji, ki je bila v času njegovega otroštva razvita ob Muri, kjer se je približno polovica prebivalstva hranila z ribami.

»V tridesetih letih in sploh vse tja do šestdesetih

Pripovedovanje Janeza Zadavca, ki pozna mnogotere skrivnosti voda in ribolova

prejšnjega stoletja smo živeli v siromaštvu. Na mizi je bila le tista hrana, ki smo jo sami pridelali, nabrali ali ulovili v gozdu in vodi. Najbolj smo bili željni mesa, saj uboga svinja, ki smo jo zaklali, če bi imela tudi dvajset šunk in reber, ne bi mogla nasititi večno lačnih ust. Človek se je pač znašel in mrtvi rokavi Mure so nam ponudili marsikatero dobroto, pravi, kot da bi hotel opravičiti nekdanje raubsice, krivolovce, ki so ribili tako, kot je to počel pračlovek. Njegova pripoved o zimskem ribolovu je tudi pričevanje o odnosu prekmurskega človeka do narave.

»Vedno smo nalovili le toliko rib, koliko smo jih lahko pojedli ali prodali ob postu in drugih prilogah. V katoliških vaseh so se močno držali posta, od pepelnice do velike noči se niso dotaknili mesa in zabele. Riba je mrzlokrvna žival, ki jo lahko uživaš v tem času, a kaj, ko je post sredi najhujše zime. Vode so zamrznile, in ko je led bil debelejši od 15 centimetrov, smo v bližini brega naredili večje ali manjše luknje. Tisti brez mreže je proti večeru izrezal manjše 50 x 50 centimetrov velike luknje. Ribe so priplavale izpod ledu na zrak in v strupenem mrazu so se ujele v nov tanki led. Naslednje jutro jih je pobral. Drugi so naredili take, da so vanje namakali manjše mreže. Ribe so v jatah priplavale proti odprtini in se ujele na mrežo. Tisti, ki so vsak dan prihajali na led, so s sekro izrezali manjše luknje in sproti lovili, nato so jih na

Zimski ribolov v obmurskem svetu

Luknje smo redili f led in lovili

debelo pokrili s trstjem ali suho travo in tako so jih celo zimo uporabljali za lov, obenem pa ribam omogočili dihanje.

O načinu lova na zamrznjeni vodi je pripovedoval na mrtvem rokavu, kjer je prikazal, kako so pred šest in več desetletji poskrbeli zase in za ribe. Ljudje ob Muri kot tudi povsod ob panonskih vodah so poznali mnoge načine zimskega ribolova, od nastavljanja vrš do lova z mrežo velikanko. V stari Jugoslaviji in še prej je ribiška družina iz Kota najela pri čakovskem srezu Muro od Svetega Martina do mosta ob Murskem Središču. Vsako zimo so vsaj enkrat priredili veliko vleko, ko so po zamrznjeni vodni površini od enega brega do drugega v led izkopali nekaj metrov širok jarek in spustili v vodo deset in več metrov dolgo mrežo ter nalovili po več sto kilogramov rib.

Luknja v ledu je bila za zračenje in ribolov.

»To je bilo v času, ko je v Muri in po rokavih mrgolelo rib in drugih živali. Če bi celotno prebivalstvo ob vodi noč in dan ribilo vse dni v letu, se ribji zarod ne bi zmanjšal, kot se dogaja zdaj. Povem vam, niso krivi ribiči, da ni več rib in da nekatere vrste izginjajo, ampak pohlep, strupi, brezbržnost do okolja uničujejo vse živo. Poglejte, vse je zamrznjeno, led je debel vsaj 20 centimetrov, a nikjer nobene luknje za zračenje, prej je bilo to polno takih kupov, kot sem ga zdaj naredil. Nekaj rib smo res ujeli, a večini smo dali možnost za preživetje,« razmišlja Janez Zadavec, ki pozna marsikatero ribiško izročilo o Muri.

Ella Pivar

Irena Šavel,
arheologinja

Rojena v Murski Soboti, v mestu in pokrajini, ki sta moji stalnici skozi življenje.

O mestu – najraje ga imam tistega iz otroških let s širokimi ulicami, tlakovanimi cestami, s parkom, kjer so bila drevesa gosta in mogočna. Velika hiša, kjer smo stanovali (danes policija), je imela široko kamnito stopnišče z umetelno izdelano kovinsko ograjo, ogromne sobe in balkon, od koder sva z bratom Andrejem opazovala dogajanja v mestu. Za hišo je bil velik vrt. Najraje sem se igrala s sosedovo Šerbecovo Ljubico. Bila sem neizmerno žalostna, ko sem nekega dne izvedela, da so pobegnili v Ameriko. Pojem pobegniti in Amerika sta mi bila v tistih časih skrivnostna in neznana.

O šolanju – srčno sem si želela postati modna oblikovalka. Da bi šla po osemletki v Ljubljano, je bilo za starše nepojmljivo, zato sem obiskovala soboško gimnazijo in se odločila za arheologijo. Pravzaprav sem imela srečo, da sem po končanem študiju dobila delo v soboškem muzeju.

O starših – ob njiju in bratu sem preživela srečna mladostniška leta. V poznih petdesetih letih smo se preselili v ulico Štefana Kuzmiča in kupili fička, s katerim smo prevozili Slovenijo in vsako leto pot na morje. Crikvenica je bila naša najljubša destinacija. Večkrat smo se peljali na ogled operet v Zagreb, kjer je moja teta Lili Legenstein – Čaki igrala, prepevala in plesala. Čaroben svet so mi zapolnjevale mamine pripovedi o njenem zgodnjem otroštvu in vzbujale hrepenenja po tistih časih, pripovedi o Auschwitzu, kjer je izgubila mamo, očeta in brata, pa strah, grozo in zavedanje krutosti življenja.

O muzeju – ki je v soboškem gradu in me z značilnim vonjem vedno znova in znova prevzema. Pravzaprav sem

srečna, da delam prav v tem muzeju, kjer smo si z dolgoletnim trudom postavili vsi, ki delamo v njem, temelje in na njih zidali več ali manj uspešno zgodbo. Kot arheologinja in tudi pozneje kot direktorica sem bila v različnih odborih, komisijah itd. in lahko rečem, da sem po več mesecev na leto preživela na vlakih ali avtu na relaciji Sobota–Ljubljana–Sobota in vedno znova sem

To sem jaz

Zgodba z naslovnice

si rekla, kakšna sreča, da sem dvesto kilometrov severno

O arheologiji – ta veda mi je odkrivala, ob raziskovanju naše pokrajine, čaroben svet preteklosti. Moj najljubši čas je bakrena in bronasta doba, zato sem se posvetila, poleg drugim, raziskovanju tega časa. Za mano so večja terenska dela v Bukovnici, Šafarskem, Dolnjem Lakošu in na Vučja vas-Beltinci. Še letos me čaka delo na trasi Plava Lendava, kjer je s terenskimi pregledi odkritih deset novih najdišč. Za mano so razstave, strokovni članki in monografije, na objavo pa čaka publikacija o Gornjih njivah pri Dolgi vasi. Depoji in kleti soboškega gradu so prepolni arheološkega gradiva. Želim si, da bi se uresničila gradnja arheološkega muzeja (oz. centra za varovanje arheološke dediščine Pomurja) ob Soboškem jezeru.

O prijateljih – nedvomno je res, da težko vzpostavim nova prijateljstva, zato so mi ti, ki jih imam, toliko dragocenejši. Vedno znova se veselim brezskrbnega klenanja in druženja z njimi. Poseben čar je poletno druženje v Suhem Vrhu na pokriti verandi za hišo ob dobri jedali in pijači, za katero velikodušno in od srca poskrbi moj mož.

O družini – mi nedvomno pomeni največjo dragocenoost. Jože kot moj antipod je komunikativen, ima veliko prijateljev, se znajde v vsakem položaju in je vedno znova poln, kako iz boljšega narediti še boljše. Saša – delovna in razmišljajoča, polna intelektualnega naboja, bojevit in hkrati zelo občutljiva. Iztok – samosvoj, nekakšna mešanica med Jožetom in menoj, strasten ribič in ljubitelj narave, pa tretja generacija tiskarjev v naši družini. Trenutke, ko smo vsi skupaj, so čedalje redkejši, ko pa smo, je to zame poseben čar.

Zgodbe

Ki jih piše
žirjenja

Slavko je bil po rodu koroški Slovenec. Rodil se je leta 1897 v Celovcu. Po neuspelem plebiscitu, ko je bila Koroška priključena Avstriji, se je kot prebežnik zaposlil v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Po odredbi takratnih oblasti je bil 1. novembra 1920 dodeljen v Prekmurje, v Dobrovnik, kjer je delal kot poštni uslužbenec, nato je bil tajnik v Markovcih na Goričkem, okupacijo 6. aprila 1941 pa je dočakal kot poslovodja Električnega podjetja v Murski Soboti.

Čas, ki ga je Slavko preživel v Murski Soboti, je v glavnem izkoriščal za aktivnosti na kulturnem in športnem področju. Od vsega začetka je sodeloval v društvu Sokol in bil tudi eden od ustanoviteljev tega društva v Soboti, zato je normalno, da ima pomembne zasluge tudi pri gradnji Sokolskega doma (danes TVD Partizan). Nova dvorana z odrom mu je dala nov zalet. Pri številnih gledaliških predstavah je sodeloval kot igralec ali režiser. Igralstvo je spodbujal tudi na podeželju. S kolesom je prevozil Prekmurje po dolgem in počez in sodeloval pri ustanavljanju vaških gledaliških skupin.

Z okupacijo so se njegove aktivnosti končale. Ostal je brez službe in brez vsakršnih pravic. Kot zavednega Slovenca ga je že drugi dan okupacije obiskala nemška vojska in naredila hišno preiskavo. Po prihodu Madžarov pa je prišel pod stalno policijsko nadzorstvo in se je moral vsak dan ob 9. uri dopoldne javljati poveljstvu žandarmerije. Prepovedano mu je bilo obiskovanje gostiln, kina in drugih javnih lokalov in občevarje z drugimi osebami, kar je razvidno iz dokumenta Postavitev inozemca Nišlvecera Alojzija pod policijsko nadzorstvo.

Nevzdržno stanje in izobčenje se je končalo 17. oktobra 1944 z aretacijo. Prišli so zjutraj ob dveh in dali družini dve uri časa, da se pripravi na odhod. Najprej so jih (razen hčerke Dragice) zaprli v sinagogo, nato pa skupaj z drugimi rodoljubi deportirali v koncentracijsko taborišče. Šele leta 1953 so ga na Matičnem uradu v Murski

Domoljubova pot in

V mesecu februarju mineva 60 let od smrti Sobočana Slavka Nišlvecera. Po izjavah preživelih na umrl 20. februarja 1945 v nemškem koncentracijskem taborišču Flussenburg star 48 let. Njegov sin Dušan, študent matematike in fizike, je umrl kakšen mesec prej v sosednjem taborišču Merzbruck, star komaj 20 let. Žena oziroma mama Gizela je strahote taborišča Bergen Belsen preživela in se po zdravljenju v zavezniški bolnišnici oktobra 1945 vrnila na dom, ki pa je bil opustošen.

Slavko Nišlvec, kot ga je ovekovečil fotograf Jerolim Purač okrog leta 1939. Hrbtna stran fotografije je še posebej zanimiva. Zabeležene so posamezne postaje družine Nišlvec, od aretacije doma do taborišča smrti Bergen Belsen, ki jih je sproti svinčnikom zapisovala soproga Gizela: 17. X. 1944 od doma (v židovsko sinagogo, op. avtorja.), 20. X. iz M. Sobote, 21. X. vojašnica v Szombathelyju, 22. X. iz vojašnice v ječo, 7. XI. zvečer na pot, 9. XI. zjutraj v Komarno, 11. XI. iz Komarna, 14. XI. v Dachau (tu so družino ločili, op. avtorja), 21. XI. iz Dachaua, 25. XI. prispeli v Bergen.

Soboti vpišali v mrliško knjigo. Podatke Slavku N. nam je posredovala hčerka Dragica Juteršnik, ki se je usodnega 17. oktobra uspela z mamino pomočjo skriti v kleti in

tako izogniti zanesljivi smrti v taborišču. Po številnih pripetljajih se je iz Sobote prebila v Slovenske gorice in nato naprej v Lackov odred na Kozjaku. Ob koncu z roko napi-

sanih zapiskov je Dragica napisala: Od puščam vsem, ki so storili zlo, pozabiti tega ne morem.

Joseph Maria S.

Kdo pa so ti mladi fantje?

Vzeti v roke porumenelo fotografijo in z njo poseči v preteklost – na njej opaziš sebe, zato se ustaviš ob dogodkih, ki so te zaznamovali – zna biti nadvse zanimivo. Na fotografiji, ki je nastala 12. decembra daljnega leta 1970, so dijaki vajenske gradbene šole, ki je trajala tri leta. V ta triletni izobraževalni proces je bila poleg pouka v šolskih klopih všteta tudi obvezna praksa.

Učilnice so bile ob Titovi cesti, zdajšnji Slovenski ulici, v prostorih nad knjigarno. Večina dijakov je bila vozačev. V istem obdobju so bile še slabe prometne povezave z Mursko Soboto, predvsem iz oddaljenih predelov Pomurja. Pri tem se niso pritoževali tisti, ki so na avtobus vstopali na relaciji Murska Sobota–Lendava, kjer je avtobus vedno poln ljudi peljal vsako uro, včasih še celo dolatni, saj se je hitro napolnil.

Življenje dijakov med odmori je bilo podobno kot danes na srednjih šolah. Mogoče ima kdo od mlajših pomisleke, da njihovi starši res niso bili taki kot so oni, ki danes med odmori pokadijo cigareto Pri Fridi, v Desperadu, pri Zvezdi in drugih lokalih, kamor mladi radi vstopajo, ko imajo prosto uro ali k učni uri sploh ne gredo. Tudi nekoč je bilo tako, le da so tiste lokale zamenjali drugi. V sedemdesetih letih so srednješolci radi posedali prav tako kot mi, je povedal eden od nekdanjih dijakov, nedaleč od šolske zgradbe, v tako imenovanem ciganskem bufetu, za

Vajenci – prihodnji gradbeniki

njen konec

MURSKA KRAJINA

14. aprila 1940

Jubilej dela

Delo se ne sme oceniti po času v katerem je bilo opravljeno. Vrednost storjenega je v uspehih, ki so vidni. To velja v polni meri za g. Niševicerja Slavka, poslovodjo tuk. elektr. pod-

jetja, ki praznuje te dni 10 obletnico, odkar je vstopil v imenovano podjetje. Deset let je v človeškem življenju majhna epoha. Deset let marljivega dela pa ne odtehtajo ne dnevi, ne leta. Razvoj podjetja, kateremu se je žrtvoval z vsem srcem, je zvezano z

Faksimile članka iz časopisa Murska krajina (predhodnik Vestnika). Takratnemu uredništvu se je zdelo umestno, da ob 10-letnici Slavkovega dela v Električnem podjetju (predhodniku današnjega Elektra) to tudi zabeleži.

katerega je bilo značilno, da je bil vedno poln.

Valeta so imeli dijaki s fotografije skupaj s tekstilnim vajenskim oddelkom v Polani v gostilni Horvat Lovenjak. Tam so fantje doživljali krst, saj so morali, ko so opravili izpite in postali izučeni, popiti liter vina na dušek. Simbolično so pili iz zidarske žlice, ki je bila prej dezinficirana.

Dandanes po dobrih treh desetletjih kateri od dijakov pogleda na fotografijo in se spominja lepih mladostnih časov, ki so minili kot bi trenil. Tako kot ves svet so se

spremenili tudi oni. Nekateri so postali že dedki, nekateri živijo zunaj dežele ob Muri, nekateri so že pokojni.

Na fotografiji od leve proti desni v prvi vrsti: Franc Andrejč, Jože Vučko, tovariš profesor Anton Varga, Anton Opaka, Anton Grah, Emil Zrim; v drugi vrsti: Martin Vučko, Karel Štivan, Franc Režonja, August Zadravec, Janez Voroš, Vinko Sabotin; v tretji vrsti: Jože Škrebenta, Vincenc Kolenko, Jože Muzinčič, Jože Kolarič, Josip Brezovičar, Janez Škafar.

Bojan Zadravec

Najlepši mesec f cejlon leti je februar, zato ka je najkrajši. Pa je prle penzija, za našo bajco, pa plača za atija pa mamo. Sefe se je zgoudilo. Ati je najbole bil navdušeni nad Aurelijon Jurijon. Kak si on tou fajn življenje napravi v Lublani. Malo slikic na internet, pa se že kelijo na njega. Tomi se prej pravi swingerstvo. Če se Aurelio še enomi par coj zakapči. Pa se te idejo za atije pa mame, ali pa za ginekološke preglede. Pa je vō vdarila afera. Pred davnimi lejtami je v Ameriki Nixona odstavila afera Watergate. Slovenci smo pa doubili Jurijove (gate). Če smo bole natačni. Jurija so najšli brez gat. Pa se je našoj mami tak vido. Kak politik. Prej kak čedno gūči. On san je pa pravo, ka ne pije pa ne kadlj. »Njemi pa zatou bole stojil!«, je pravo ati.

Tū coj najbole pasejo prednostne naloge naše nouve slovenske vlade. Prej ka je ena glavni nalog povečevanje števila slovencof. Super. Ati je pravo, ka komaj čaka štera stranka de svojin članon prva zapovedala, ka naj delajo male slovenčke pa slovenčice. Gvūšno do si poslušali svoje sefe. Edino v DESUS je nej glj prepričani, ka bi lejko kaj dosta še prispevali k rodnosti. Tej se prej bole med sebof.

No februara je nouva vlada gor prišla, ka so prej ove nalepke za avto, ka ji je trbelo par lejt gor keliti na glažojne čista brez vezve. Pa ka se te nalepke ukinejo. Super nej. Pet milijard so lidje f tej lejtaf plačali za te nalepke, zaj nainok so pa prej brezvezne, pa ji prej nišče v evropskoj uniji ne pozna. Vej je rejsan, ka si pouleg te nalepke še stigdar mogo tūj prometno sebof meti. 5 milijard je glj nej malo pejnec. Pa je ta firma ka je te nalepke delala nej glj vesela, ka ji nede več delala. Pravijo pa ka majo pogodbo z državof do leta 2006. Pa si je naš ati neka brundo notri v badusi, ka je te nesrečne nalepke se prejšnja vlada naročila. Pa je zaj skoro 100 procenten, ka nede dugo, ka de trbelo pa kakše drūjge nalepke. Ati ma par predlogof: sakši maldi voznik, bi lejko bar prve trij lejta kak ma izpit

na zagnjof glažojni mel napis: MLADI VOZNIK. Te dale, šteromi so že gda voznisko zeli pa nalepka: MENI SO JO ŽE ZELI. Za ženske voznice: BABA ZA VOLANON. Za vse nečlane ketererekoli stranke velka nalepka: GE SAN JE V NIKŠOJ STRANKI. Za tiste ka nikdar ne pijejo da vozijo: GES SAN NEJ NIKDAR ŽEDEN. Pa tak dale pa tak dale. Biznis more iti dale. Ati je pravo ka bi lejko za začetek nova vlada mafkala kak velka s tejmi nalpakami, če je že ova prejšnja.

Kak je pa ti, ka je lovec božno gūčo od tej nouvi izkaznic lovskih, tou pa sploy nemren napisati, čiglij paer prej se prenese. Čiglij je lovsko zveza nej nika krija, kak sam pravi, ka je cejli projekt prej dala enoj firmi. Pa je samo ta firma lejko slikala lovce pa izkaznice delala. Ati je pravo ka je lovcof f Sloveniji prej 22 gezero. Krat durda šesto, je nej glj mala cifra.

Pa te ka je te posel prej zel od lovske zveze preverjeno nej v nikšen rodi od nikoga na lovsko zvezi Slovenije. Je pač dal najugodnejšo ponudbo. Ati je pravo ka zaj čaka, ka boš mogo sakšega fazana pa lisico, zafca ali pa srnjaka, prle kak ga strliš na slikanje pelati v Lublano ka ga njemi izkaznico pa osmrtnico napravijo. Pa jo te v glasili objavijo. Pa te fazan dobi nalepko, kama ga moreš strliti.

Vači je pa f Sloveniji fajn. Naši vrli predstavniki naroda so potdili pogodbo o evropskoj ustavi. Kak treča država Evropske Unije.

Nej mi je jasno kak smo nej prvi bilij. Ka smo se njln nej prvi notri poskalili. Nešterne države, Evropske unije do mele referendum. Kakši referendum? V Sloveniji smo ja si radi, ka smo člani evropske unije. Pri nas mo namesto toga brezveznoga referendumu od evropske ustave, meli rajši referendum od delovnoga časa baut, pa od toga če naj zidajo še eno termoelektrarno, pa od umetne oploditve, pa od izbrisanih. Če se štoj na refendume razmi smo te tou mij slovenci.

Februara je Slovenijo zajel val gripi podobne bolezni. V državnon zbori pa so razpravljali od poslanke imunitete. Po zadnji podatka se je k debati oglašo tudi predstavnik DESUS-a. Pa je zaproso, če bi lejko lani njegove stranke doubili imuniteto proti gripi.

P.S. (Pozabo San): Of mejsec de že pomlad, pa de se lepše, te vidli.

VANEK

»Ponosna sem, da lahko zdravilu vdihnem novo moč!

»Našega življenja čas je prazna, ne popisana knjiga življenja, ki nam je bila podarjena, da bi jo z dobrimi in koristnimi deli popisali! Za vsak dan ena stran, vsaka ura je za nov odstavek in vsaka minuta življenja je za novo vrsto namenjena!« je osnovno vodilo magistre farmacije Polonce Fiala od Sv. Jurija ob Ščavnici, ki je približno dve leti zaposlena na sedežu Pomurskih lekarn v Murski Soboti.

»Tudi sama se trudim in želim, da bi vsak nov dan prinesel vsakemu od nas tisto, kar potrebuje in kar ga osrečuje. Pa naj bo to lepa beseda, prijazen nasmeš ali topel stisk roke. Že od nekdaj sem si želela, da bi smela pomagati ljudem v stiski in boleznih. In prav zato sem se po končani osnovni šoli pri Svetem Juriju ob Ščavnici vpisala na Srednjo zdravstveno šolo v Mariboru. Tam sem se prvič resneje srečala z boleznijo, bolečino, stisko in nemalokrat tudi z osamljenostjo, nad katero je tožilo veliko ljudi. V meni se je vedno bolj porajala želja,

pomagati ljudem, pomagati jim pri zdravljenju! Ugotovila sem, da je zdravljenje z zdravili proces, pri katerem so izrednega pomena prav razumljiva navodila! Težnja po odkrivanju delovanja zdravil in s tem pomagati pri zdravljenju, me je pripeljala do odločitve, da sem se po maturi na Srednji zdravstveni šoli leta 1997 vpisala na študij farmacije na Fakulteto za farmacijo v Ljubljani, kjer sem januarja 2003 diplomirala in se kmalu zatem tudi zaposlila v Pomurskih lekarnah.

Pripravnništvo je opravljala v osrednji lekarni v Murski Soboti, kjer je sedaj tudi zaposlena. Verjetno ni besed, s katerimi bi opisali, s kolikšnim veseljem vas delo navdaja? Pa vendar! »Lahko rečem, da sem ponosna na poklic farmacevtke, ponosna in vesela, da lahko ob kopici znanja o delovanju zdravil, ki ga želim prenašati na bolnika, dodam tudi koristen nasvet in namig, nemalokrat tudi tolažbo in upanje ter s tem zdravilu vdihnem novo moč! Zavedam se, da samo zdravilo brez razumljivih navodil za bolnika nima teže! Za pomoč ljudem je torej treba veliko več kot le izdati zdravilo, zato so potrebni tudi nenehno strokovno izpopolnjevanje in seminarji, katerih se rada udeležim kljub nemalokrat natrpanim in napornim dnevom.«

Kljub temu pa verjetno najdete tudi kakšno urico, ki jo namenite samo sebi? »Prosti čas rada izkoristim za prebiranje dobre knjige ali prijeten klepet v dobri družbi. To je predvsem mešani pevski zbor Sveti Jurij ob Ščavnici, v katerem pojem že vrsto let, in Tamburaško društvo Drotmantraši, kjer ob zvoku tamburic pozabim na vsakodnevne skrbi. Prav lepi so takšni konci delovnega tedna, ko zaigram in zapojem za svojo dušo in se v veseli družbi od srca nasmejim. Tako, takšna sem in takšno me poznajo. In če na koncu ugotovim, da je vsak, ki je prišel v lekarno po nasvet, s seboj odnesel vsaj delček tistega, kar je iskal in kar sem mu želela dati, lahko rečem: »Da, stran tega dne v knjigi mojega življenja je zagotovo kaovostno popisana!«

FOTO

Milan Jerše

Parkinsonova bolezen je nevrološka motnja, ki jo je leta 1817 prvič opisal angleški zdravnik James Parkinson. To je kronična, napredujoča bolezen živčevja in prizadene predvsem telesno gibanje (motoriko). Parkinsonova bolezen je razmeroma pogosta, saj zbolijo približno 1 do 2 odstotka ljudi po 50. letu starosti. Celotno motoriko, ki jo izvajamo, nadzorujejo možgani; udeleženi so predvsem bazalni gangliji. Prav živčne celice bazalnih ganglijev so tiste, ki obdelajo signale in zgledajo naše gibe ter s tem skrbijo za fino motoriko. Signali se nato s pomočjo nevrottransmiterjev (živčnih prenašalcev) kot električni impulzi prenašajo po živčnih poteh. Bistven nevrottransmitter bazalnih ganglijev je dopamin.

Vzroki

Osnovni razlog za razvoj bolezni je degeneracija živčnih celic v bazalnih ganglijih in s tem zmanjšana koncentracija dopamina. Z imenom Parkinsonova bolezen poimenujemo obliko bolezni, za katero ne vemo vzroka. Izraz parkinsonizem ali parkinsonov sindrom pa opredeli bolezen kot posledico jemanja nekaterih zdravil (nevroleptikov, antiemetikov), zastrupitev z manganom ali ogljikovim monoksidom, ishemija in druge prekrvavitvene motnje, metabolične motnje, mehanske poškodbe, tumorji, možganska vnetja ...

Simptomi

Glavne simptome Parkinsonove bolezni pri bolniku lahko prepoznamo na prvi pogled:

- Tresenje (tremor) v mirovanju (značilni gibi prstov, ki ponazarjajo »šetete denarja«), ki med dejavnostjo lahko izgine. Tresenje lahko zajame tudi veke, čeljust, jezik in čelo
- Povečan mišični tonus (rigidnost).

Parkinsonova bolezen

- Težave pri začenjanju gibov, upočasnjeno izvajanje (bradikinezija).

- Spremenjena hoja (kratki, podrsavajoči koraki), ki jo spremljajo motnje ravnotežja in sključena drža.

- Spremembe govora (monoton in tihi), sprememba pisave, brezizrazen obraz (obrazne mišice, ki so pomembne za izraz, se ne premikajo). Pogosto se zgodi, da takšen izraz obraza zamenjamo za depresijo.

- Vegetativna znamenja: čezmerno potenje ali suha koža, težave pri uriniranju, inkontinenca, impotenca, kronično zaprtje, slinjenje (zaradi togosti mišic v grlu in na obrazu bolnik težko požira).

- Duševne spremembe (demenca, depresija).

Zdravljenje

Terapija je simptomatska, individualna in neprekinjena. Z zdravili bolezni ne ozdravimo, temveč samo upočasnimo hitrost napredovanja. Zdravljenje je lažje in uspešnejše v prvih letih; kasneje bolezen napreduje, učinek zdravil se manjša in pojavijo se zapleti.

- Antiholinergiki (biperidin: Akineton®, triheksifenidil: Artane®) ublažijo predvsem tremor in rigidnost.

- Dopaminergiki (levodopa+benserazid: Madopar®, levodopa+karbidopa: Nakom®, levodopa+karbidopa+entakapon: Stalevo®) nadomestijo dopamin ter z dodatkom inhibitorjev encima dopa-dekarboksilaza izboljšajo učinke in zmanjšajo stranske učinke.

- Agonisti dopamina (bromokriptin: Bromokriptin®, pramipeksol: Mirapexin®, pergolid mesilat: Permax®) zasedejo dopaminske receptorje.

- Zaviralci monoaminske oksidaze B (selegilin: Jumex®) zmanjšajo razgradnjo dopamina.

- Amantadin (amantadin: Symmetrel®) je virostatik, ki sprošča endogeni dopamin iz živčnih končičev.

- Drugi dopaminergiki (entakapon: Comtan®, tolkapon: Tasmar®) se uporabljajo skupaj z levodopo in preprečijo razgradnjo le-te.

Za vsakega bolnika je treba izbrati najprimernejše zdravilo in odmere. Antiparkinsonike predpiše zdravnik na zdravniški recept in jih pogosto med seboj kombinira. Bolnika je treba opozoriti na medsebojno delovanje zdravil, ki vplivajo na psihofizične lastnosti, saj le-ta dodatno zmanjšujejo koncentracijo dopamina. Prav tako je treba opozoriti na sočasno jemanje vitamina B6, ki privede do zmanjšane učinkovitosti levodope! S pravilno uporabo zdravil lahko dosežemo olajšano gibanje in za veliko let podaljšamo normalno življenje. Pri tem pa ne smemo pozabiti na ohranjanje gibljivosti z redno telesno vadbo. V veliko pomoč so fizioterapija in mehanski pripomočki (hodulje ...). Pozornost je treba nameniti tudi ustrezni prehrani, saj togost mišic oteži požiranje, to pa lahko privede do podhranjenosti. Dodatek vlaknin prehrani in veliko tekočine bosta preprečila zaprtje, ki se zaradi nedejavnosti zelo pogosto pojavi. Parkinsonova bolezen s svojimi simptomi je za bolnika velik napor pri premagovanju vsakodnevnih opravil in ga postopno lahko onesposobi za samostojno življenje. Prinesti škodelico k ustom je za nas dejanje drobne pomoči, za njih pa neizmerno bogastvo. Zato, pomagajmo jim!

Polonca Fiala, mag. farm.

Z našega štedilnika

Postrvi file v hrustljavi skorji s

česnovom omako

2 postrvi ali 4 fileji po 100 g, sol, poper, 1 limona

Za paniranje: moka, 2 jajci, 50 g natribanega sira, 50 g belih drobtin

Omaka: 5 cl kisle smetane, 10 cl jogurta, 1 žlica majoneze, 4-5 strokov česna, sol, poper, nekaj vejic drobnjaka

Postrvi očistimo, operemo in filiramo. Fileje začínimo in pokapljamo z limoninim sokom. Fileje paniramo v moki, raztepenih jajcih in drobtinah, ki smo jim primešali naribani sir.

Za česnovom omako česen fino sesekljamo, drobnjak na drobno narežemo, dodamo kisló smetano, jogurt in majonezo ter vse skupaj dobro razmešamo. Začinimo.

V vročem olju panirane postrvi fileje zlato rumeno ocvremo. Vroče serviramo, zraven pa ponudimo krljce limon, česnovom omako in kruh.

Koruzna mlečna juha

30 g koruzne moke, 50 g masla, 100 cl mleka, sol, beli poper, janež, 200 g sladke koruze iz konzerve, 10 cl sladke smetane za kuhanje, šopek svežega drobnjaka

Na maslu prepražimo koruzno moko in zalijemo z mlekom. Začinimo in dodamo odcejeno koruzo. Prilijemo še sladko smetano in juho za hip prevremo. Pred serviranjem juho potresemo s sveže narezanim drobnjakom.

Goveji ramstek pod krompirjevo odejo z mozzarello

4 ramsteke (700 g rostbifa brez kosti), sol, poper, 1 žlica gorčice, 8 cl olja, 4 srednje veliki krompirji, 50 g masla, 100 g mozzarelle, vejica rožmarina, 5 cl rdečega vina, 10 cl jušne osnove, 1 žlička moke

Iz dobro uležanega rostbifa narežemo ramsteke, jih rahlo potolčemo ter solimo in popramo. V zelo vročo ponev vlijemo maščobo in na njej ramsteke na hitro z obeh strani popečemo. Preložimo jih v pekač in jih po vrhu premažemo z gorčico.

Krompir olupimo in narežemo na pol centimetra debele rezine, ki jih na maslu z obeh strani zapečemo. H krompirju prilijemo juho, začínimo, dodamo vejico rožmarina in počasi dušimo do mehkega. Krompir odcedimo, juho pa shranimo.

Boštjan Rezonja, kuhar v lendavskem hotelu Lipa

Na popečene ramsteke lepo naložimo rezine krompirja, nanj pa še rezine mozzarelle in okrasimo z listki rožmarina. Tako pripravljene ramsteke v pečici na hitro gratiniramo. Pri serviranju govejim stekom podlijemo nekoliko omake, zraven pa ponudimo poljubno pripravljeno zelenjavo.

Omaka: na ostanku maščobe od kuhanja prepražimo moko, zalijemo s shranjeno juho, prilijemo rdeče vino in premešamo.

Pražena zelenjava z orientalskim priokusom

8 cl olja, 100 g čebule, 2 stroka česna, 1 korenja, 50 g stebelne zelene, 100 g mešanice gob (šampinjoni, bukov ostrigarji ...), 50 g sveže rdeče paprike, 100 g bučk, 100 g jajčevcev, 50 g kitajskega zelja, 50 g bambusovih vršičkov iz konzerve, 50 g sojinih kalčkov, 100 g koščkov paradižnika iz konzerve, sol, poper, po želji malo omake tabasco, 5 cl sojine omake

Zelenjavo operemo in očistimo ter narežemo na primerno tanke lističe. Olje segrejemo in postopoma dodajamo pripravljeno zelenjavo. Najprej čebulo, česen, korenje, papriko, gobe, kasneje pa sojine jajčevce, bučke, stebelno zeleno, kitajsko zelje, bambusove vršičke in sojine kalčke. Med praženjem zelenjavo začínimo, stalno mešamo. Na koncu dodamo koščke paradižnika in sojino omako. Po želji dodamo tabasco. Serviramo vroče.

Medenjakov parfe

4 jajca, 2 rumenjaka, 120 g sladkorja, 100 g medenjakov (navadni, kupljeni), 25 cl mleka, 1 vanilin, za nožev konico mešanice začínimo za medenjake, 25 cl sladke smetane za stepanje

Dekoracija: 20 cl sladke smetane za stepanje, 1 zav. kremfixa, kandirano sadje, melisni listi

Jajca, rumenjake in sladkor nad paro stepemo v gosto peno. To nato s ledeni kopeli med občasnim mešanjem ohladimo. Medenjake naribamo ali zmleemo v multipraktiku. Zalijemo jih z mlekom in začínimo z mešanico začínov za medenjake. Sladko smetano stepamo in ji med stepanjem dodamo vanilin. Jajčno in medenjakovo maso zmešamo in pazljivo primesamo stepeno sladko smetano. Model za srce in hrbet splahnemo in vanj položimo folijo tako, da stoji krepko preko robov. Medenjarkovo maso nadevamo v pripravljen model, pokrijemo s robovi folije in skupaj postavimo v zamrzovalnik vsaj za štiri ure. Zamrznjen parfe izvzamemo na desko, odstranimo folijo, narežemo in poljubno dekoriramo. Dober tek!

Besede
mode

Subjektivne barve

Kako priti do dobre droge

Na medmrežju je zelo veliko formul in postopkov, kako narediti speed. Ker veliko hodim po zabavah in nočem več jemati umazanih drog, bi si speed rad naredil sam. Prosil bi vas le, če mi lahko vi priporočite sestavine in postopek, ki bi moje telo najmanj uničili. Hvala!

Silvester

Spoštovani Silvester!

Predvidevava, da si mlad, zato Te bova kar tikala.

Človek bi moral odkrivati čudovite - vedno nove in nove svetove znotraj in zunaj sebe. V mladosti in tudi pozneje v življenju naj bi bilo tako, vendar smo ljudje padli angeli, ki preprosto zaspimo tedaj, ko bi morali na pot. Za potovanje čez mikavna prostranstva so na voljo različna »prevozna sredstva«. Presenetljivo in spodbudno hkrati je, da si nekatera lahko naredimo sami. Le vaditi ter ohranjati je treba telo in duha v dobri kondiciji. Brati knjige, se učiti, delati, se urediti leteti po zraku, potopiti v globine morja, splezati na najvišjo goro ali bližnji hrib, meditirati, moliti ... Ali morda le teči za sprostitev ali se pač kar pregristi skozi ves

maraton. Ko odkrijemo svoje skrajne telesne zmogljivosti in izmerimo svojo duhovno globino, lahko doživimo transu podobno stanje, ki odpravi negativne občutke in omogoči našo osebno rast. Tudi navadna hoja deluje in prinese povsem praktične koristi, kot so, denimo, skurjene odvečne kalorije in izločeni neželjeni strupi.

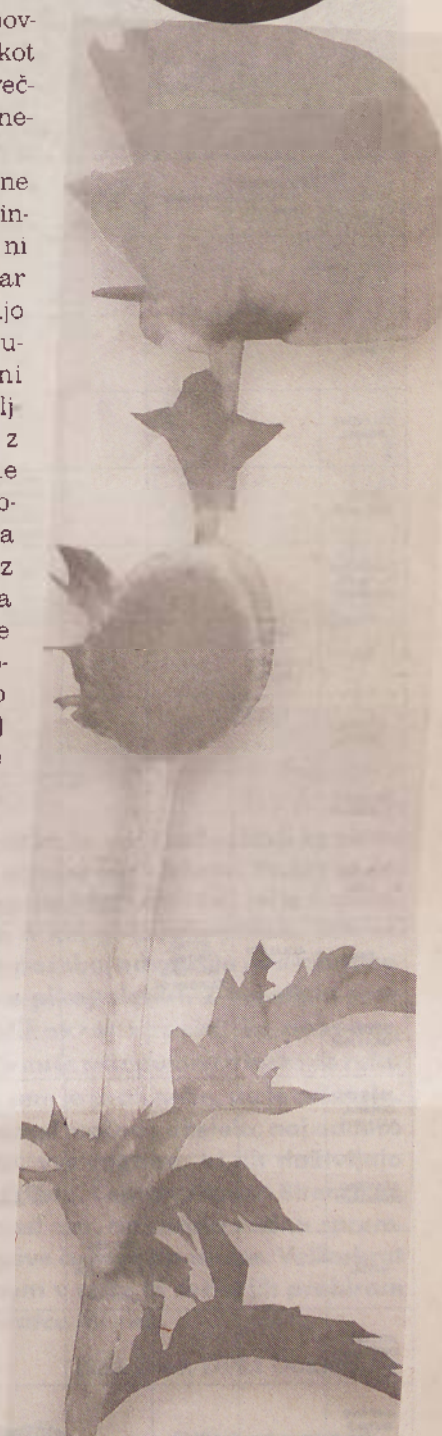
Obstajajo tudi prevozne bližnjice, tako zelo so učinkovite, da po njih sploh ni treba potovati, ker te kar postavijo na cilj. Servirajo presežen (»high«) občutek, po katerem pa ni dolgotrajnega zadovoljstva, ker ni dosežen z lastnim trudom. Je le odziv telesa na grob poseg kemikalij vanj, ki pa nikoli ne ostane brez posledic. Do pravega zadovoljstva se, žal, ne da prikrasti, pa naj bomo še tako nespametno pogumni. Potešen (»in«) je helikopter, ne Ti, če Te je on dostavil na vrh Triglava.

Preden začneva navajati suhoparna dejstva o drogi metamfetamin, dovoli, da poveva o njej nekaj povsem vsakdanjih reči. Rečejo ji tudi speed, crank, glass, tweak, yaba, meth, crystal, ice in morda še kako drugače. Sprva se srečaš z njo čisto nedolžno. Vzameš jo na zabavi, samo da bi poskusil, kaj je to, o čemer mediji toliko pišejo in prijatelji na veliko govorijo. Za nekatere se začne in konča pri tem. Za druge pa postanejo metamfetamin in njegovi bratranci ritual med življenjem in smrtjo. Ne želiva, da bi tudi Ti postal vrač, ki pleše po umišljeni vrvi čez prepad. Kakorkoli že imenuješ priliznjenega prijatelja ali kakorkoli že ti stopi pod kožo, takšne droge še vedno ubijajo, in to prepogosto.

Kar pa ne ubijejo, uničijo. Ne pretiravava, tako pač je in najbrž vedno bo. Igrati se z metamfetaminom pomeni, igrati se z ognjem. Le da traja malo dlje, da ugotoviš, kako zelo si se opekeli.

Čezmerno spodbujen osrednji živčni sestav kaže naslednje simptome: nespčnost, nočne more, nervozo, nemir, razdražljivost in evforijo, ki ji sledita utrujenost in depresija. Pojavijo se lahko tudi suha usta, neješčnost (anoreksija), trebušni krči in druge motnje v prebavilih, glavobol, omotica, tremor (drhtavica), potenje, hitro bitje srca (tahikardija), ki ga spremljajo neprijetni občutki (palpitacije), povišan ali včasih znižan krvni tlak, spremenjen libido in impotenca. Čezmerno odmerjanje stopnjuje neželene

Na
lekarniški
tehnici

Svetli barvni tipi ljudi

Ljudje svetle kože, las in modrih oči izbirajo svoje subjektivne barve predvsem v osnovnih barvah, kot so rdeča, modra in rumena. V njih se bolje počutijo. Vpliv barve ni zanemarljiv. Znano je, da rumeni in oranžni odtenki izboljšujejo apetit. Pomislimo samo na slaščičarne in spomnili se bomo, da nekaterim odtenkom pravimo kar slaščičarski.

Temni barvni tipi ljudi

Ljudje temno rjavih las, temnejše polti in rjavih oči izbirajo močne barvne to-

ne, vendar pogosteje v kombinaciji s črno.

Če se ne počutimo dobro in ne znamo poiskati pravega vzroka za slabo voljo, pogledajmo okrog sebe, kakšna svetloba nas obdaja, kakšni predmeti, oblačila. Pomislimo, kaj nas pomirja, in dodajmo nekaj subjektivne barve tudi v naše delovno okolje. Če tega ne moremo, pa si dajmo duška vsaj s kakšnim kosom oblačila ali ličila. Naj nam barve dajo hrane!

Tatjana Kalamar
Morales

Bioenergoterapevt Štefan Titan odgovarja

V prejšnji številki smo spoznali funkcijo hipotalamusa, v tej številki pa bom nekaj več vrstic namenil hipofizi.

Hipofiza je majhna za grah velika žleza z notranjim izločanjem, ki jo imenujemo tudi možganski podvesek, in je pripeta s tankim pecljem pod hipotalamusom na možganskem spodku. Leži v središču lobanje v višini oči (pod korenem nosa), včasih jo opisujemo kot dirigenta.

Drugi vzrok obolenja hipofize so hipofizni tumorji, ki so po navadi benigni, niso rakavi, so nenevarni, se ne širijo naprej po telesu, lahko močno vplivajo na pretirano izločanje hipofiznih hormonov, lahko pa tudi na pomanjkanje.

Tretji vzrok so poškodbe hipofize, najpogostejše so pri porodih ali pri udarcih, padcih. Na poškodbe hipofize pa pogosto vplivajo sevanja (kozmična), tehnična sevanja (elektrika), vodni tokovi (podzemne vodne žile) in glivična obolenja (kandida). Poškodbe, ki vplivajo na delovanje hipofize, so lahko v kateri koli starosti.

Četrti vzrok so prekrvavitvene motnje. Če je hipofiza iz različnih vzrokov slabo prekrvavljena, usahne mleko pri doječih materah in pojavi se še več drugih sekundarnih učinkov zaradi manjšega delovanja endokrinih žlez. Povzročitelji pa so tumorji, vnetje žil, čezmerno kajenje, vaskulitis, spanje na škodljivih sevanjih.

Peti vzrok so sevanja, še posebej, če je opravljena radioterapija zaradi hipofiznega tumorja, in tehnična sevanja (radio ali vtičnica pri glavi).

Vsi omenjeni faktorji vplivajo na delovanje hipofize, zato prihaja do bolečin v čelnem delu glave (med očmi), na področju čelnih sinusov, pri ženskah zatekajo in bolijo dojke (posebej pri mlajših) in rodila. Zato predlagam tistim ženskam, ki ne morejo zanositi, da si dajo pregledati delovanje hipotalamusa in hipofize. Vzroki se dajo uspešno odpraviti tudi z bioenergijo. Te terapije izvajam tudi sam, vendar najprej poiščem vzrok za nepravilno delovanje hipofize in na osnovi rezultatov nadaljujem zdravljenje ali predlagam način odpravljanja težav.

Upam, da sem dovolj nazorno opisal Vaše težave, gospa Klavdija. Moram dodati še to, da bolečine v glavi, ki jih povzročata hipofiza ali hipotalamus, posamezniki prepogosto imenujejo zgolj migrena.

Kot dodatek pa še podatek, da bolečine v zatilju najpogosteje povzroča vratni del hrbtenice. Svetujem vsem, ki imate opisane težave, da zahtevate pregled pri endokrinologu, če imate probleme v čelnem delu, ali pri ortopedu v primeru bolečin v zatilju.

O tem pa več prihodnjič.

Hipofiza je najpomembnejša endokrini žleza, saj uravnava in nadzoruje delovanje drugih endokrinih žlez in mnogih telesnih dogajanj. Hipofizo sestavljajo trije režnji, ki jih glede na medsebojni položaj imenujemo sprednji, srednji in zadnji. Ti različni režnji proizvajajo vrsto hormonov. Sprednji reženji tvori šest hormonov. Rastni hormon spodbuja rast. Pomanjkanje tega hormona povzroča pritlikavost ali majhnost, prolaktin spodbuja nastajanje mleka po porodu, pozneje ob perilu povzroča bolečine dojk in povečano mlečno žlezo. Pri zmanjšanju tega hormona pride do kratkotrajnega dojenja. ACHT (adrenokortikotropni hormon), imenujemo ga tudi kortikotropin, spodbuja skorjo nadledvične žleze k sproščanju različnih kortikosteroidnih hormonov, ki uravnava uporabo hranilnih snovi v organizmu, ter izločanje soli in vode v urinu. TSM stimulira ščitnico za nastajanje ščitničnih hormonov, hormona FSH in LH pa spodbujata spolne žleze.

Vmasni reženji hipofize izloča samo en hormon metanocite (msh), ki uravnava potemnitev kože.

Zadnji hipofizni reženji proizvaja dva hormona, in sicer ADH (antidiurčni hormon), ki povečuje vskrkavanje vode v kri v ledvicah in s tem zmanjšuje količino urina, in drugi hormon, ki ga imenujemo okitocin, ki spodbuja popadke maternice med porodom in izločanje mleka pri dojenju. Vsaka nepravilnost v delovanju hipotalamusa, še posebej hipofize, navadno pomeni, da žleza ustvarja prevelike ali nedovoljne količine enega ali več hormonov, to pa posledično privede do sprememb v telesu. Če se hipofiza močno poveča, pa največkrat pritiska na vidna živca in s tem povzroči okvare vida.

Bolezni hipofize delimo na več dejavnikov, in sicer:

Priloge in genetske bolezni. To se najpogosteje kaže pri izločanju ravnega hormona, ki nastaja zaradi genetske, priloge odsotnosti ali nerazvitosti, lahko pa tudi zaradi poškodbe pri porodu. Pomanjkanje ravnega hormona je velikokrat povezano tudi s pomanjkljivostmi drugih hipofiznih hormonov, še posebej če primanjkuje act-hja in tsh-ja, ki spodbujata ščitnico.

škodljive učinke, pridružijo pa se jim lahko visoka vročina, razširjene zenice, čezmerna refleksna odzivnost, bolečine v prsih, srčne aritmije, zmedenost, panično stanje, agresivno vedenje, halucinacije, delirij, krči, oslabiljeno dihanje, koma, kolaps krvnega obtoka in smrt.

Različni ljudje se zelo različno odzovejo, pri čemer se znaki zastrupitve lahko pojavijo tudi, ko se odmerki le malo presežejo.

Dragi Silvester!

Vsi navedeni učinki veljajo za neoporečne amfetamine.

Tvoji nejevolji, da na tržišču ni čistih drog, lahko pridruživa le še večjo nejevoljo: »Sploh ni čistih drog!« Tudi »čisti speed«, ki bi si ga teoretično lahko sam naredil, bi namreč uničujoče prizadel Tvoje telo in umazal Tvojega duha.

Lep pozdrav!

Mateja Velnar,
mag. farm.
Janez Špringer,
mag. farm.

Nagradna križanka

Od 24. II.
do 31. III.

HOROSKO PEN

Pripravlja: Agencija Hops

Za mlade od 6. do 96. leta, ki priznavajo ljubezen

OVEN
(21. III. – 20. IV.)

V glavnem dober mesec, čeprav se boste za vsako stvar morali posebej potruditi in časa za mirovanje ali celo lenarjenje ne bo. Sprememba bo kar nekaj, vendar jim boste uspešno sledili. Če ni nujno, se ne izpostavljajte. Za pomembnejše dogovore si izberite čas po 15. marcu. Okrog 10. nevarno. V ljubezni se bo zgodilo nekaj nepričakovanega, vendar vas bo razveselilo. V začetku meseca možen konflikt, pozneje mogoče zanimivo srečanje.

BIK
(21. IV. – 21. V.)

Imate zamisel, ki pa še zahteva čas in energijo, zato naj zaenkrat ostane v glavi. Stvari, ki so vam delale preglavice, se bodo počasi razjasnile, tako da boste zadovoljni. Službene težave so rešljive. Delate prevelike stroške. Kreativno boste najmočnejši v sredi meseca, do 20., potem se zna pojaviti nezadovoljstvo. Sicer v megli, vendar zanesljivo se nakazuje romantika.

DVOJČKA
(22. V. – 21. VI.)

Zadeve se bodo v glavnem razvijale v pozitivno smer, vendar je nujno, da začeto delo končate. Dovolj je bilo odlašanja. Partner vam bo pomagal. Govorili boste o sebi, vendar premislite, koliko to koga zanima. Tisti, ki bo nesramen, vam pravzaprav zavida. V začetku meseca bodo v ospredju odnosi z nadrejenimi, sredi meseca pa boste nujno potrebovali dodatno energijo. Srčne zadeve se bodo pomaknile v pravo smer.

RAK
(22. VI. – 22. VII.)

V začetku meseca boste najbolj prepričljivi. To morate izkoristiti. Tvegajte lahko bolj kot po navadi. Ko boste mislili, da je konec s preglavico, raje še malo počakajte, ker bo treščilo. V ljubezni lep trenutek, ki ga že dolgo niste doživeli. Mogoče bo prišel po spogledovanju. Notranji nemir vam bo vzel energijo. Bi morda poskusili s kakšno pustolovščino? Odpuščali vam bodo, zato ravnajte enako. Novo prijateljstvo.

LEV
(23. VII. – 22. VIII.)

Ste pomislili, da bi lahko različne občutke nezadovoljstva mimogrede pometli s telesnimi aktivnostmi. Ne samo to, postali boste odločnejši, to pa vam bo koristilo pri poslovnih pogovorih. Do sredine meseca energija v upadanju, boste pa v tem času zelo komunikativni. Na srčnem področju se obeta nekaj novega ali sprememba pri obstoječi zvezi. Lahko si privoščite kakšno darilce, saj bo nepričakovani vir pokrila finančni izpad.

DEVICA
(23. VIII. – 22. IX.)

Večeri in noči bodo pestrejši, kot boste pričakovali. Po drugi strani bo ravno to krivo, da vam bo zmanjkovalo časa. Naj vam ne bo hudo, če boste zaradi narave morali prekiniti ustaljeni tok. Sicer ni idealno, vendar se ne tožite, ker so vam nekateri nevoščljivi za to, kar je. Malo več prilagodljivosti in kompromisov vam ne bo škodilo. Nekdo nestrpno pričakuje vaš klic. Izplačalo se bo, če ne boste zahtevni.

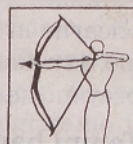
TEHTNICA
(23. IX. – 22. X.)

Zanimivo srečanje, ki bo podžgalo vašo domnijo, vendar si v začetku ne obetajte preveč. V splošno obdobje, ko bo šlo na boljše. Najugodnejši med 11. in 21. V tem času bo napetost popustila. Po zaslugi drugih se kažejo neke priložnosti, vendar pazite, da jih ne zapravite. Kdaj ste prebrali kakšno knjigo? Morda bi zdaj lahko bovali prijateljico takšne vrste ... V začetku nasprotovanje, nato soočanje. Več časa bližnje.

ŠKORPIJON
(23. X. – 21. XI.)

Mesec po vaši meri. Kar nekaj pohval, če ste poželi, ker boste izpeljali tisto, kar ste najam. V začetku meseca se posvetite predvsem poklicnim zadevam in izkoristite iznajdljivost duha, ki bo imel v tem času nenavadno moč. Če ste sami - zdaj je čas za lov na svoj del. Izogibajte se prepirom, tudi če vam bodo spomnili. Romantični trenutki v začetku meseca znajo pomeniti kaj več. Proti koncu meseca počasnost (v različnih stvareh) ne bo odveč.

STRELEC
(22. XI. – 21. XII.)

Vaš uspeh je (bo) pomenil nekomu toliko, da bi mu stopili na žulj, zato boste imeli z njim in porabili zanj veliko energije. Čuvajte se obnavljanja, ker je v tem mesecu ne bo na pravi in vam jo bodo jemali neugodni vplivi dvajsetega. V tem obdobju ne računajte druge, ampak zaupajte le sebi. Vmes romantično srečanje. Kljub vsemu boste razposajeni, sproščeni in to boste prenesli tudi na druge.

KOZOROG
(22. XII. – 20. I.)

Počasi boste vseeno dosegli tisto, kar sami in pa tudi drugi pričakujejo od vas. Še nekaj bo, vendar naj vas to ne moti ali celo volje. Tako zasebno kot službeno se bodo normalno razpletale, čudežev pa ne pričakujte. Vitalnosti bo dovolj pa tudi prepirov in mevanja ne bo primanjlovalo. Mesec pri kovanju bo prinesel tudi nekaj hitrih sprememb in morda celo avanturo. Konec meseca sumje in zavist.

VODNAR
(21. I. – 19. II.)

Morda bo obdobje pred vami uspešno, če bo tu in tam kaj šlo navzdol. V nepredvidljivih situacijah se boste znašli in se rešili iz njih. Neprijetno spoznanje, da prijatelj ni tako navdušen nad vašimi uspehi kot vi in se po tujem kosa z vami. Finančno stanje se bo izboljšalo, zato lahko resno razmišljate o nakupu. V glavnem umirjeno do 20., ko nastopi vroči marec. Takrat pričakujte obrat.

RIBI
(20. II. – 20. III.)

Če boste dobro in uspešno prebrodili dneve, vam bo verjetno ostal ta mesec v dobri spominu. Osnovne naloge in probleme reševali sproti in brez težav, morda tudi kakšno romantika. Sicer tudi mesec novih začetkov in nekaj priložnosti. Morda nekaj sprememb v vedenju, ki bi lahko dvignile samozavest. Sredi meseca boste morali razrešiti moralno dilemo. Pozornost na neodločnost proti koncu meseca.

PEN	SLOVENSKI IGRALEC (PRIMOŽ)	POPRAVEK	IGRA NA SREČO	JOSIP STRITAR POLOŽAJ PRI SAHU	ENAKI ČRNI	UMETNIŠKA DEJAVNOST V PARIZU	HLAPLJIVA TEKOČINA ZA NARKOZO	KRAJŠE PROZNO DELO	DELAVEC V TKALNICI
ZNANSTVENI POSKUS									
ATOL									
KRLEŽEVA DRAMA					REKA V ST. PETERBURGU				
STVAR, PREDMET				MESTO ZADETA DIVJADI AFRIŠKA DRŽAVA					
TRAJEKTNOST LUKA NA PAŠMANU					PREŠERNOVA PESEM SEŠTAVINA PREMOS. KATRANA		LEONHARD EULER		
PEN	PRIMSK								
	LETUVIŠČE V BELGIJI								
FINSKA (ORIG.)					HERCEGOVEC			TOPILO ZA LAK	LISA
					NEZMOŽNOST GIBANJA				
KEMUSKI ELEMENT						DEL OSTRŠJA			
ANTON AZBE			LOVSKA DVOCEVKA						
			VOHUNKA KARI						
PEN	ALKALOID V OPIJU		TISOČINA METRA VRTNA RASTLINA ZA KOMPOT						
SLIKA POKRAJINE						PEVEC PESTNER AMERIKI DRAMATIK (GEORGE)			
ZLOSHA ŽENSKA SATANKA							OLGA GRACELI		
							LIČINKA TRAKULJE		
ARABSKO OGRINJALO				MALTA NA ZIDU	ZIDOVJE	ITALIJANSKI IGRALEC (MASSIMO)			
NATRIJ			SREDIŠČE SLAVNIJE GLAGOLNIK OD ODLOMITI				PRESNVALEC ANTIČNE EMONE	SVETI VERZ V RUDIZMU	
STIČIŠČE TREN MEJ							ROMULOV BRAT		
ANTIČNE BUTALE						POLNI PESNIŠKI STIK ZAČIMBNA RASTLINA			
VEZIVO PRI ZDAVI					ANGLEŠKI FILOZOF (FRANCIS) POLITIK ŠASTRI				
MEDNARODNA ORGANIZACIJA ZA BEGUNCE				POD		STAR SLOVAR LAČNI SODNIK POROTNIK			
JEZERO V VZHODNEM TIBETU				ZELENICA V PUŠČAVI			ERBU	KRAJ PRI PODČETRTKU	

Rešitve VESTNIKOVE KRIŽANKE z dne 10. FEBRUARJA 2005 – ZIMSKE IDILA, SNEŽAK, SNEŽNI PLUG

1. nagrada v vrednosti 10.000 SIT KOHEK MARJETA, MELINCI 154, 9231 BELTINCI
2. nagrada kuharska knjiga Boug žegnaj: LOPERT ALJOŠA, TROPOVCI, KOLESARSKA 29, 9251 TIŠINA
3. - 7. nagrada - Vestnikova majica: Marija Ošljaj, Puconci 86, 9201 PUCONCI
- Ajenka Koiša, Ledavska 14, Čemelavci, 9000 MURSKA SOBOTA
- Matej Božanovič, Klavniška 7, 9000 MURSKA SOBOTA
- Dezider Železen, Moščanci 14, 9202 MAČKOVCI
- Jani Božić, Postružnikova 4, 9240 LJUTOMER

Nagrajencem čestitamo. Potrdila za nagrade bodo prejeli po pošti.

Povabilo k reševanju

Potrudite se in rešitev z osenčenih polj prepisite na dopisnico, ki jo skupaj z vašo davčno številko pošljite na naslov: VESTNIK, p. p. 107, 9000 Murska Sobota, s pripisom PENOVA NAGRADNA KRIŽANKA, do vključno petka, 4. marca 2005. Pet reševalcev bomo nagradili, in sicer z nagrado v vrednosti 10 tisoč tolarjev, knjigo, čestitko na Radiu Murski val in Vestnikovo majico.

Pen

Pen je, kratko rečeno, Vestnikova mesečna priloga in ima tudi sicer zvezo z naravnim mesečnim ciklusom. Ustanovljen je bil, da bi, v skladu z imenoma in asociacijami, učinkoval kot časopisni pen (tinalo) in penetrantnej (prodirelec) ter bil poln fotografij, kakor se za tabloid spodobi.

Izdaja ga Podjetje za informiranje. Odgovorni urednik matičnega časopisa je Janko Votek, urednik Pena so Bojan Peček, Jože Rltuper in Irma Benko. Oblikuje ga Andre Gontar, za fotografije skrbita Nataša Juhnov in Jure Zauneker, tiskatorja Nevenka Emri. Računalniško ga oblikuje Robert J. Kovač. Za Pen ni posebne naročnine!

Pen

Osnovna šola I Murska Sobota

S knjigo skozi čas

Učence obiskali Karolina Kolmanič, Franci Just in potujoča tiskarna

Kultura je reč, ki je ne gre zanemarjati. Je obsežen pojem, s katerim imamo opredeljeno, na srečo, več ali, na žalost, manj vse življenje. Zato je gotovo izjemnega pomena tudi način, kako jo približamo otrokom. Če ne med poukom, je dobra tudi vsaka druga priložnost.

Vse dogajanje je potekalo pod geslom S knjigo skozi čas – od prvih pisav do tiskanih strani, razdeljeno pa je bilo na tri dele. Najprej so učenci ustvarjali v različnih delavnicah, nato so si v telovadnici ogledali zanimivo srednjeveško tiskarno, kasneje pa so svoje izdelke razstavili v šolski avli.

Mlajši so izdelali razredne knjigice in tako izvedeli, kaj vse je treba storiti, da le-ta nastane. Učence petih razredov je obiskala pisateljica Karolina Kolmanič, ukvarjali pa so se s temami, kot so ljudsko slovstvo, ilustracije ter zanimivosti o avtorjih literarnih del. Sedmi razredi so pozornost namenili razvoju pisave, od podobopisa do prvih črkopisov, osme pa so zanimali prvi koraki v tiskarstvu, založbe, knjižnice in pesništvo. Njih je obiskal literarni raziskovalec Franci Just, predstavnik založbe Franc - Franc. Učenci v razredu so delali po skupinah, vsaka je izdelala plakat na temo, ki so jo obravnavali. Na koncu je vsak razred oblikoval skupen izdelek in tako prispeval k šolski razstavi. Za učence verjetno še najbolj zanimiva je bila potujoča tiskarna, ki se je ustavila v šolski telovadnici. V starodavni kostum oblečeni »mojster Janez« je na repliki prvotne tiskarske stiskalnice nazorno pokazal, kako so nastale prve tiskane knjige. Predstavil je zgodovino tiska od Gutenberga, ki je izumil premični tisk, vse do Jožeta Blaznika, ljubljanskega tiskarja, ki je prvi natisnil Prešernove Poezije.

FOTO Iztok Štefanec

V spomin Janezu Bitencu

Pred kratkim je umrl skladatelj in velik prijatelj otrok Janez Bitenc. To me je še posebej prizadelo. Leta 1991 mi je napisal posvetilo h knjigi Leseni ptiček. Takrat sem se še posebej navdušila nad njegovo pesmico o pikapolonici. Z veseljem sem jo že velikokrat zapela, še posebno takrat, ko mi je pikapolonica lezla po roki. Dvignila sem jo proti nebu, da je odletela. Takrat sem si močno zaželela, naj odnese vse hudo, vse tegobe, ki jih doživljajo otroci po svetu. Čeprav Janeza Bitenca ne bo več med nas, nas bodo vedno spremljale njegove čudovite pesmice. Velikokrat jih vzamem v roke in sedaj jih prebiram že tudi bratcu Marku.

Tina Zver, DPM Dokležovje

Kratka anketa o prostorski problematiki, ki pesti mlade

»Zakaj jim ne bi dali priložnosti?«

MIKK-u preteče najemna pogodba. Nekdanji prostori knjižnice v gradu so prazni in rezervirani za mlade.

V Murski Soboti se v zadnjem času veliko govori o mladih in prostorski problematiki, ki pesti Mladinski informativni in kulturni klub Murska Sobota, Klub Prekmurskih študentov in mnoge druge mladinske organizacije. Problemu, ki se vleče že kar nekaj let, pa je, kot kaže, konec naredil sedanji župan mestne občine Murska Sobota Anton Štihec, saj je mladim obljubil prostore v gradu – tiste, v katerih je bila včasih knjižnica. Slednji so se združili, napisali strategijo razvoja in njegovo odločitev glasno pozdravili. Kako da ne, saj ima MIKK danes na voljo celih 45 kvadratnih metrov, kar je za okrog sedem tisoč mladih in za klub, ki uspešno širi svojo dejavnost, postalo – uganili ste – pretesno.

Pa pustimo predstavnike organizacij in občino. Zanimalo nas je, kako na to gledajo ljudje na ulici, zato smo se odpravili na mraz in naredili kratko anketo. Povprašali smo jih o primernosti sedanjih mladinskih prostorov in prosili za njihovo mnenje o grajskih prostorih, namenjenim mladim. To je nekaj izjav pogumnežev, ki niso ubežali diktafonu in fotoaparatu. Dolgo smo se trudili najti nekoga, ki bi odločno nasprotoval novim prostorom za mlade. In ko smo končno našli gospo, ki nad županovo odločitvijo ni bila navdušena, je ta na koncu odklonila fotografiranje in objavo. Do kosti premraženi smo odšli domov in ugotovili, da starejši o mlajših, kot se to mnogokrat napačno prikazuje, pravzaprav sploh nimajo tako slabega mnenja.

FOTO Iztok Štefanec

Tadeja Ferbežer: »Menim, da imajo mladi premajhne prostore in da za kakovostno preživljanje prostega časa potrebujejo večje. Slišala sem za odločitev, da bodo grajski prostori bivše knjižnice namenjeni mladim. Ne vem, po eni strani menim, da če bodo dobili svoj prostor, bodo že pokazali dovolj odgovornosti in se bodo zavedali, kje so. Po drugi strani pa razumem tiste, ki imajo morda slabe izkušnje... Res pa je tudi, da niso vsi mladi enaki.«

Nada Pic: »Slišala sem nekaj o tej temi in tudi vem, da so prostori za mlade nekoč že bili v gradu. Meni se ta odločitev zdi izvrstna, naj se tradicija nadaljuje. Navsezadnje je to krasno okolje in mislim, da če bomo mladim zaupali več odgovornosti, se bodo tega zavedali in tudi skrbeli za to dediščino in jo znali ohraniti. Zakaj jim torej ne bi dali priložnosti?«

Stanko Sarjaš: »Čeprav zadnje čase nisem dosti spremljal medijev, se mi zdi, da mladi nimajo dovolj ustreznih prostorov za preživljanje prostega časa, zato ga več preživijo v gostilnah. Menim, da je v gradu dovolj prostora, da bi se lahko mladi dobivali in izvajali svoje aktivnosti.«

Dominik Šandor: »Nekaj sem slišal, da naj bi si v MIKK-u prizadevali, da bi dobili večje, boljše prostore. Tudi sam menim, da so dosedanja premajhna, zato se mi zdi odločitev za nove prostore pravilna. Mislim, da smo dovolj zreli, poskrbeti pa bi bilo treba tudi za okolico in preprečiti širjenje drog.«

Vaše pesmi

Ti si moje življenje

Ti si počirek hladne vode
za moja izsušena usta,
in ko zagrizem vate,
si topla sredica kruha,
daj, da s pljuči zajamem tvoj dah,
ker zame jutranji si zrak.
Ti si sonce in luna,
s tabo vse pomen ima,
s teboj sem srečna,
ker vem, da sem ljubljena.
Ti si moje življenje,
s tabo vse lažje je,
ko odprem oči, sonce si,
ki s poljubom me prebudi,
ko zaprem oči, ob meni si,
da s pesmijo me uspavaš ti.
Si moja mesečina, preženeš strah mi,
si moje življenje – brez tebe mene ni.

Sonja

Res je

Ljudje smo si različni,
drug drugemu smo še vedno uganka.
Vsak človek ima svoje dobre
pa tudi slabe lastnosti.
Na svetu pa ni tako slabega človeka,
ki ne bi imel niti ene dobre lastnosti.
Mogoče jih ne opazimo zato,
ker so skrite v človeški notranjosti.
Nista vse lepota in denar,
zame so pomembne tudi druge
človeške značilnosti,
ob katerih si lahko srečen.

K.

Konec zaroke

Fotografija za zgodovino ali pozabo: junak TV-nadaljevanke Družina Soprano James Gandolfini in producentka Lora Somoza, ko še nista vedela, da nista za skupaj.

Tuji tisk - »Bilo je nekaj solz in konec koncev sva še naprej prijatelja,« je brez kakšne vznesene ganljivosti objavila konec zaroke ameriška filmska producentka Lora Somoza. Ljubezen z Jamesom Gandolfinijem (43) - tega dobrega igralca pri nas kar dobro poznamo - je trajala dobra štiri leta. Sredi februarja se je Lora izselila iz njegovega newyorškega stanovanja in se preselila v Los Angeles, kjer stanuje njena stara mati. Tudi Gandolfini v zvezi z razdrtjem zaroke ni bil ravno gostobeseden: »Enostavno sva ugotovila, da sva preveč različni osebi, da bi lahko živela skupaj!«

Dekle meseca

Dekle meseca je tokrat skorajda naša sosedka. Živi na Dunaju, vendar se je rodila na Gradiščanskem, v Železnem/Eisenstadtu. Pri 25 letih še ni poročena, vendar bo po vsej verjetnosti kaj kmalu, saj ima takšne žej, ki napeljujejo na to. Rada bi imela tihi dom in vsaj tri otroke. Mož bo moral biti iskren, duhovit, dobrega videza in vrhunske telesne forme. O denarju ni povedala ničesar, vendar ima verjetno, kot vsi mi, tudi ona o njem svoje mnenje.

Materina zasluga

Kmalu bo imel komaj štirideset let in že ima eno najbolj zaželenih zvezd, kar jih obstaja na svetu. Da, Keanu Reevesu se je hitro nasmehnila sreča, saj je čast, da na pločniku Walk of Fame, glavne hollywoodski ulice, vidiš zvezdo z imenom filmskega igralca in odtisom njegovih dlani, čeprav je to namenjeno predvsem starejšim legendam. Ob slovesnosti, ko je spričo številnih filmskih zvezd in pomembnežev moral poklekniti in na svež beton potisniti deset prstov, je skromno povedal: »Ne morem kaj, da ob tej priložnosti ne bi omenil svoje matere, saj mislim, da si delček časti zasluži tudi ona. Nedvomno so pri mojem uspehu njene zasluge velike in vedno mi je bila v oporo. Ko mi je bilo petnajst let, sem jo vprašal, kaj meni, če bi postal filmski igralec. Rekla je: Delaj tisto, kar želiš in bodi pri tem vztrajen!«

V podzemlju Madrida

»Vidiš, ta metro je odprl pradedek,« se je pohvalil princ Felipe svoji soprogi Letiziji, ko sta se spustila v podzemlje Madrida. Podzemsko železnico v Madridu so pustili v obratovanje daljega leta 1919, častni boter pa je bil kralj Alfonso XII., dedek danesnjega španskega kralja Juana Carlosa. V zadnjih osmih letih se madridski metro zelo razširila, saj je dobil kar 111 kilometrov novih linij, na katerih je 63 postaj. Dnevi, ko še vedno niso končana. Zdelo se je, da je princ Felipe, da si ogleda, kako potekajo dela. Toda se princ in princesa gibata v območju, kjer so ravno na poti, da bi se lahko delali (kdo pa ne bi, če gleda bodoči kralj), so jima naložili varnostne čelade, kot to zahtevajo predpisi. Piše tudi, da je princesa obuta v čevlje z nizkim peto, ker so menda visoke pete krive, da še ni zanosila.

Vse, skoraj vse O. K.!

Češka manekenka Petra Nemcova se srečno odpravlja iz bolnišnice na svoj dom. Grozljivega prizora v turističnem rajju Pukhet ob naletu cunamija verjetno ne bo mogla nikoli pozabiti.

Češka manekenka Petra Nemcova (25) je ena tistih, ki so imeli ob cunamiju v tajskem letovišču Pukhet izredno, da ne rečemo noro srečo, da je preživela. Te dni je v Pragi zapustila vojaško bolnišnico Strašnice. V naletu morilskega vala si je zlomila nogo in medenico, kost, vendar je ostala živa. Poškodbe so bile tako hude in zapletene, da so bili zdravniki prepričani, da ji bodo morali amputirati nogo. No, zgodba se je srečno končala in Petra okreva na svojem domu v mestecu Karvina vzhodno od Prage. Seveda so zdaj radostno vrtijo okrog nje mama Božena, oče Oldrich in dve leti mlajša sestra Olga. Srečo pa vseeno ni popolna, čeprav zdravniki napovedujejo, da zaradi poškodbe njena manekenska kariera ni ogrožena. Petra Nemcova namreč ne more preboleti izgube svojega fanta, 33-letnega britanskega fotografa Simona Attleeya, ki ga je smrtonosni val odnesel pred njenimi očmi. Gledala sta se, ko ga je val nesel v smrt, ona pa se je lovila za neki drobiš.

Andersenu

Poje za svojo terapijo

Sedi na pusti skali, pooseblja žensko v depresiji in poje o bolečini, ki pritiska na njeno dušo. Skoraj vse pesmi, ki jih prepiše Minnie Driver (35) na videu z naslovom *Everything I've Got in My Pocket*, so narejene na to temo in posnete v Malibu. Izdane so v istoimenskem albumu in naj bi bile nekakšen obračun med njo in njenimi nekdanjimi ljubimi Mattom Damonom, Johnom Cusackom in Joshom Brolinom. Iz kroga njenih prijateljev je dejansko slišati, da po njej. Za sebe pravi, da ni angel maščevanja, toda zakaj noben moški, kljub vsemu temu, ne ostane pri njej?

Princesa Mary in soproga Frederik prihajata v newyorško mestno biblioteko.

v čast

Jabolko ne pade ...

Lep posnetek: oče policist, hčerka in kuža sedijo na klopi pod drevesom in vsak si misli svoje. Fotografija ni iz družinskega albuma - čeprav bi lahko bila -, ampak delovni posnetek s snemanja akcijskega filma *Hostage*, ki ga ravnokar snemajo v studijih in na ulicah Los Angelesa. Brucea Willis poznamo, za dekle pa bi tudi skorajda lahko rekli, da jo, saj je zelo podobna mami. Da, to je Rumer Willis (16), hčerka Brucea in Demi Moore, ki ji prerokujejo uspešno filmsko kariero. Nič čudnega torej, če se ob tako slavni filmski h imenih rodi otrok z igralskim talentom in mu je filmska slava skorajda dobesedno položena v zibelko.

»Škoda, ker je Amerika tako daleč!« je refren neke pesmi danskega pisatelja pravljic Hansa Christiana Andersena, ki ga tudi mi poznamo po zgodbah o Grdem račku, Cesarjevih novih oblačilih, Deklici z vžigalicami in drugih nepozabnih pravljicah. To leto bo na Danskem v znamenju dvestoletnice njegovega rojstva. Praznovanje tega jubileja je najavilo še štirideset držav po vsem svetu, med njimi tudi ZDA, ki jih je znani književnik hotel obiskati, vendar do obiska nikoli ni prišlo. Slovesnost v New Yorku se je začela z večerjo v mestni knjižnici, katere se je udeležil tudi danski prestolonaslednik Frederik s soprogo Mary. Danska je praznovanje začrtala zelo široko in v ta namen imenovala sto znanih Dancev kot ambasadorev H. C. Andersena.

Srečni in ponosni v Bormiu: oče Ante, Janica, naš Jure in mama Marica

Naš delček medalj (da se malce potolažimo)

Pri neverjetnem uspehu Janice Kolstelič na svetovnem prvenstvu v Bormiu imamo nekaj zaslug tudi Slovenci. Član njene ekipe je tudi Jure Hafner, sicer serviser. Fant je nepogrešljiv in je postal že skorajda družinski član Kosteličevih.

Snežna kraljica, kot ji pravijo Hrvati, je med osvajanjem kolein ležala s hudo vročino, se pobrala in spet zmagovala. Vendar v ekipi ni imela zdravstvenih problemov samo ona. Tudi njen serviser, naše gore list, kot vidimo, ima težave. Že od lanskega leta, ko si je zlomil peto, težko hodi, kar se vidi že od daleč. Na levi nogi ima normalen rdeč smučarski čevlji, na desni nogi pa ima precej večjega in širšega modrega, saj zaradi bolečin normalnega ne bi mogel obuti.

Čas gre svojo pot ...

Eric Clapton 1968 do 2005

Usoda mu ni prizanašala na njegovi življenjski poti. Rodil se je leta 1946 in v 70. letih prejšnjega stoletja s kitaro postal glasbena legenda. Potem se je zapil in se prepustil drogam. Najbolj ga je usoda udarila leta 1991, ko se mu je smrtno ponesrečil štiriletni sin Conor. Kljub vsem tegobam ni izgubil volje do življenja, ampak se je pobral. Najprej se je odpovedal alkoholu in mamilom, nato se je, pred dvema letoma, poročil s precej mlajšo Melio (28). Imata tri hčerke in kmalu bo privedel na svet še četrta. »Nisem razmišljal o tem, ali bo fantek ali deklica. To sem prepustil bogu,« je ob novici, da bodo spet potrebovali rožnata oblačila, povedal Eric, ki živi zadnja leta umirjeno družinsko življenje.

Po imenu se da sklepati, da gre za kakšno mladenko, ona pa jih ima že dvainsedemdeset. Pričakovali bi torej, da bo sedaj Zora, a ljubkovalno ime je ostalo vse do danes in skoraj gotovo jo njeni znanci in prijatelji ne bodo klicali drugače kot Zorica. Tudi sama se običajno predstavi »Tukaj Zorica iz Lendave«, ko pokliče na Murski val. To se dogaja skoraj vsak dan in res deluje mladostno – s svojim sproščenim načinom pogovora, med katerim se običajno tudi nasmehne. In če je potrebno, pove tudi kakšno zanimivo šalo. Vse ji gre dobro z jezika.

»Tukaj

Zorica iz Lendave«

Bralci Péna se predstavljajo

Princ na belem konju (še) ni prišel

»Mislim, da ne bom nikoli stara, a so mi leta kar naenkrat pobegnila, tako da nisem niti uspela srečati princa na belem konju, s katerim bi lahko sedaj živel v dvoje. Ha, ha, ha... Glede imena pa je pač tako, da so mi ga dali starši. Uradno so me prijavi kot Zora, vedno pa so me klicali Zorica, in to so slišali še drugi, zato je tako ostalo vse do danes. Meni osebno pa ne ena ne druga oblika mojega lastnega imena ni všeč. Rajši bi bila kaj drugega. Če bi jaz odločala, kakšen naj bo postopek imenovanja, bi pustila, da bi si lahko vsakdo izbral svoje ime, ko bi bil že starejši. No, to je malo za šalo, malo zares.«

Vila z njenim imenom

Njene hiše ni težko najti, saj stoji ob glavni cesti oziroma v Kranjčevi ulici, v neposredni bližini lendavske osnovne šole (čez cesto) in dvorane Nafta, s svojim videzom pa izstopa od drugih bližnjih domačij, kajti njena starša sta jo dala zgraditi kot vilo, kakršne so gradili v tridesetih letih prejšnjega stoletja. In vile so morale imeti tudi imena. Njihovo so poimenovali Zorin dom.

»Moram priznati, da ne vem natančno, zakaj je vila poimenovana po meni. Verjetno v čast in spomin na moje rojstvo. Najbrž sta bila starša zelo srečna. Oče Alojz Metlikovec je bil po rodu s Krasa. Najprej je bil v službi pri nekdanji žandarmeriji v Prekmurju, do upokojitve pa je delal kot državni uradnik v Lendavi. V Šalovcih je spoznal in se poročil z učiteljico Adello, mojo mamo torej, ki je bila po rodu Madžarka iz Kőszega. Sicer pa imam še enega starejšega brata, ki živi v Varazdinu.«

Krave so šle tudi po stopnicah

In njeno otroštvo? Veliko je že pozabila, najlepše spomine pa ima na nekdanje običaje, še posebno na muklaženje. Ko je bila že malo večja, so jo vzeli v skupino, da je hodila z njimi od hiše do hiše, kjer so imeli manjše otroke. Prav njej je pripadla čast, da si je lahko nadela oblačilo sv. Miklavža in razdeljevala darila pridnim otrokom.

»Pozimi sem pletla tudi cekarje in šivala, spomladi, poleti in jeseni pa sem delala na njivah, imeli smo jih v Trimlinih, in pomagala pri domačih opravilih. Spominim se krav, ki smo jih prav tako imeli, bile pa so zelo krotke in spretno, saj so šle tudi po stopnicah, če je bilo potrebno.«

Po končani osnovni šoli v Lendavi, obiskovala je slovensko, med 2. svetovno vojno madžarsko, nato pa spet slovensko šolo, je ni mikalo, da bi nadaljevala šolanje in se izučila za kakšen poklic. Pravzaprav je imela službo kar doma, saj je bilo treba skrbeti za starša. Kasneje pa je dobila delo v Elektromaterialu Lendava kot servirka v kuhinji, kjer je delala dvajset let, to je do upokojitve pred štirinajstimi leti. Takrat je hodila tudi na sindikalne izlete, če se ji je zdel zanimiv program. Na žalost niti enkrat niso šli v obmorske kraje, tako da morja ni videla od blizu.

Zdaj Murski val, muc i in prekajevalnica mesa

Zorica se skoraj vsak dan oglasi na Murskem valu – da pove kakšno svoje mnenje ali predlog, glasuje, pove kakšno šalo ...

»Tako nikoli nisem sama. Družbo mi delata tudi muc Snežko, našla sem ga v snegu, ko ga je nekdo pustil pred mojo hišo, in muca Iris. Oba sta čista in rada jesta. Včasih mi kdo od obiskovalcev reče, da bi bil tudi on pri meni mačka, češ da tako dobro skrbim zanj. Komaj čakam,

Njena najljubša prijateljica sta muc Snežko in muca Iris. Včasih ji kakšen znanec reče, da bi bil nekaj takega pri njej tudi on, češ da tako dobro skrbi za živali.

Zorica živi v vili, ki so jo starši poimenovali Zorin dom.

Pred leti je imela tudi psička Gora. Z njim se je udeležila razstave v Lendavi in dobila priznanje.

Tale fotografija pa jo spominja na zaposlitev v Elektromaterialu Lendava, kjer je bila dvajset let servirka (sedi na levi).

da bo topleje, ker bom spet lahko šla kam s kolesom, pozneje pa bom kosila travo okrog hiše s kosilnico na nitko. Sedaj pa si krajšam čas tudi z dimljenjem mesa za prijatelje in znance v prekajevalnici, ki je bila pri hiši že, ko je živel moj oče. Tako lahko komu vrnem uslugo. In če bi me vprašali,

kakšna drva so najboljša, vam povem, da najboljša so boljše od bukovih. Plašč, ki ga uporabljam, ko grem v prekajevalnico, tako toplo diši, da bi ga lahko razrezala in skuhalo v zelju. No, povejte pa ne bi bilo več tako dobrega plašča in ... ha, ha, ha.

Jožef G. Bistrič

Pri hiši je tudi prekajevalnica mesa. Plašč, ki si ga obleče, ko gre vanjo, tako prijetno diši, da bi ga lahko razrezali in skuhalo v zelju.

Debeli in

pen par

FOTO
JOG

suhi velikan

Čeprav se je vmes otopilo – na dan izida Péna goduje Matija, ki led razbija – vam ponujamo na ogled snežaka, ki smo ju združili v penpar, ker sta res vzbujala pozornost. Debeluha so postavili pri Berdenovih - Gjerekovih v Filovcih (z njim se je fotografiral 4-letni Gal Šinko), velikana pa je »zgradil« Matjaž iz Črenšovca, ki je z njim želel razveseliti svoje tri otročičke ter sosede Kerčmarjeve in druge. To mu je tudi uspelo.

